تصویر ابو عبد الرحمن الكردي

ئەحمەد هەردی (ئەحمەد حەسەن عەزیز)

رازی تەنیایی

لەسەر ئەرکی
کتێبخانەی سلێمانی چاپی کردووە و بڵاوی کردۆتەوە

ناصر بایزیدی

ڕازی تەنیایی

بۆ برای خۆشەویستم کاک ناسری بایەزیدی هیوادارم چرای ڕێگای شەو ...

شـــیعر

چـاپـی دووەم ١٩٨٤

لەسەرئەركی كتێبخانەی سلێمانی چاپ كراوە

لە بەڕێوەبەرایەتی چاپخانەی زانكۆی سەلاحەددین لە چاپدراوە

ئەم کتێبەم لە ڕێکەوتی [illegible] کڕیوە [illegible]

پێشکی

بەقەڵەمی :

ئەحمەد هەردی (ئەحمەد حەسەن عەزیز)

ناصر بایزیدی

پێشەکی چاپی دووەم

لەو ڕۆژەوەی (ڕازی تەنیایی) بۆ یەکەمجار، لەساڵی (١٩٥٧)دا چاپکراوە، هەندێك لەشیعرەکانی بوونەتە مایەی گفتوگۆو لێدوانو لەسەرنووسینی هەندێ برادەری نووسەر، کە داخەکەم هەریەکەیان لەخۆیەوە کاتو مەبەستی بۆ شیعرەکانم داناوە، یان بەئارەزوی خۆی لێکیداونەتەوە. لەناو ئەمانەدا، دووانیان، یان بڵێین نووسینی دووانیان، بایەخێکی تایبەتی‌یان هەیە: یەکەمیان هاوڕێی بەڕێزم (د. عیززەدین مستەفا)یە کە لەکتێبی (الواقعية في الأدب الكردي) دا کە دکتۆرانامەی مامۆستای ناوبراوە، لەچەند شوێنێکدا باسی شیعرەکانم ئەکات.

دووەمیان: ووتارێکە کە (کاکەی فەللاح) لەڕۆژی (١٩٧٧/٨/١) دا لەباخچەی یەکێتی نووسەرانی سلێمانی، دەربارەی من دابوی، و لەدواییدا (ساڵی ١٩٧٨)، ئەو ووتارەی لەگەڵ چەند ووتارو نووسینێکی تردا بەناوی (کاروانی شیعری نوێی کوردی[١])یەوە لەچاپداو بڵاوی‌کردەوە.

هەرچی نووسینەکەی (کاکەی فەللاح)ە، باسێکی تاڕادەیەك دوورو درێژە[٢]و، لەپاڵ شیکردنەوەو لێکۆڵینەوەی ئەدەبیدا،

چەند هێرشێکی ناڕەواو گەلێ قسەی ڕەقو ناشایستەی تێدایە ، وەك ویستبێتی ناوی من لەکەداربکات ، لەکاتێکدا کە مـن نـەك هەر لەم وولاتە نەبووم ، بەڵکو هەواڵی مردنیشم لـەم (دەمەوە) ئەڕۆیشت بۆ ئەو دەم ٠

ئەوی ڕاستی‌بێت کاتێك کەویستم (ڕازی تەنیایی) بۆ جاری دووەم چـاپبکەمەوە ، لـەپێشدا بـڕیارم وابوو کـە وەڵامێکی دوورو درێـژی هەردوو نووسینەکەی (د٠ عیززەدین)و (کاکەی فەللاح) بـدەمەوە ، لەمڕووەوە ، زۆرتریش قسـەی برادەرێك **کاری تێ‌کردم کە ووتی : «ئـەگەر سبەینێ خـۆت مردیت ، کێ لەدوای خۆت ئەتوانێ لەجیاتی تـۆ وەڵامبداتەوە[٢] ؟ ، تەنانەت ئـەگەر کەسێکی واش هەبێت ، کێ بـڕوای‌پێ‌ئـەکات ؟ یـان خوانەخواستە ، دوای‌مردنی ئـەوان ، ئـایا وەڵامدانەوەی تـۆ ، نابێتە هۆی ئەوەی خەڵکی بڵێن : هەتا نەمردن نەیوێرا وەڵامیان بداتەوە ! چونکە ئەوەندەیان بەڵگە بەدەستەوەبوو ، کە لەژیانی خـۆیاندا ، نـەوێرێت سـەرپێچی‌یان لەگەڵدابکات !» ، ئـەڵێم** لەڕاستیدا ئـەم قسـەیە کاری تێ‌کردمو ، دەستم دایە قـەڵەمو وەڵامێکی دوورو درێژم نووسی ، بەو هیوایەی بیکەم بەپێشەکی ئـەم چاپی دووەمە ، بـەڵام پاش ماندوبوونو نووسینێکی زۆر ، بۆم دەرکەوت : کە نووسینێکی وا دوورودرێژ ، نەك هەر لێرەدا جێ‌ی‌نابێتەوە بـەڵکو پێویستی بـە نـامیلکەیەکی سـەربەخۆی سەرومڕە ٠ ئـەگەرچی تەنانەت لەوێشدا ڕەنگە هـەر دەرفەتی

ئـەوەم نەبێت کە : سەرتاخوارى قسـەکانى (کاکەى فـەللاح) شى بکـەمەوە • جـا لـەبەرئـەوە بـڕیارم دا : ئـەو وەڵامـە لەنامیلکەیەکى تایبەتیدا بنووسم‌و ، لەدەرفەتێکدا چاپى بکەم • بەڵام ئەوەى لێرەدا پێویستە دەست‌نیشانى بکەم ، چەند خاڵێکى سەرەکى‌یە ، کە : بەشێوەیەکى گشتى ، هەندێك لەشیعرەکانم‌و چـەند سوچێکى ژیـانى خـۆم ، تاڕادەیەك ، ڕوناك‌ئەکاتەوەو لە هەمان‌کاتدا وەڵامێکى سـەرەتایى‌یە بـۆ قسـە نـاڕەواکانى (کاکەى فەللاح) ، کەهەر لەسـەرەتاوە واى پیشان‌ئەدات ، مـن لەشاعیرى کەوتووم‌و قسەکەش ئەداتە پـاڵ خـۆم(٤) • لەپاشاندا ئـەم بۆچوونەى خـۆى ، بـەچەند شێوەیەك دوبارەئەکاتەوە • بۆنمونە کەدێتە سەر ئەم سێ بەیتە :

(بەڵێ ئەوسا دڵێکم بوو کـە سەرچاەى ژیانم بـوو
دڵێ مەڵبەندى ئاواتو تـەوژم‌و تینى گیـانم بـوو
دڵێ گوڵزارى دڵدارى‌و بەهەشتى خۆشەویستى بـوو
وەکو بتخانە مـەیدانى بتى جـوانى پەرستى بـوو
لـەگەڵ هاوارو گریانى(٥) هـەژارانا لـەشینا بـوو
لەگەڵ ناڵەى کەساساندا لەخورپەو ڕاچەنینا بـوو)

ئـەڵێم کەدێتە سەر ئـەم سێ بەیتە کەبەشى دوایى شیعرى (دڵێکى تێکشکاو)ە و لەکاتى خۆیدا نەمتوانیوە تەواوى‌بکەم ، **(کاکەى فەللاح) ئەڵێت : (لێرەدا لەپڕ وەستاو شیعرەکەى بەبێ ئەنجام‌و ناکامڵ بەجێ‌هێشت‌و نەیویست ، یا ڕاست‌تر نەیتوانى**

بگـاتە کۆتاییەکی سەرکەوتوانەو تەواو[٦] ٠) ، وادیارە هـەر تـەنیا (کاکەی فەللاح) بـڕوای وا نـەبووە ، بـەڵکو هەندێك بـرادەری تریش لەو بڕوایەدابوون کەمـن ناتوانم ئـەم شیعرە بـەهەمان سۆزو گەرموگوڕییەوە تـەواوبکەم ، لەمانە **ماموستا** (عومەر عارف[٧]) کە هاوڕێیەکی دێرینمە ، لەهەموویان زۆرتر ئەم قسەیەی ئەکردەوەو ، نەك هەر ئەوەش ، بەڵکو گرەوێکیشی لەسەرکردو بەڵێنیدا کە سەیرانێکی گەورە بۆ دەستەیەکی زۆر لـەو بـرادەرانە سـازبکات ، بـەومەرجەی مـن ئـەو شیعرە تەواوبکەم[٨] ٠ بـەلام لێـرەدا جیاوازییەکی بنـەڕەتی هـەیە لەنێوان قسەی کاك (عومەر عارف)و قسەکەی(کاکەی فەللاح)دا، ئەویش ئەوەیە کە هەرچی کاك (عومەر)و هاوڕێکانین ، بڕوایان وابـوو کـە شیعرێك لە (١٩٤٦)دا ووترابێت ، لە (١٩٨٣)دا تەواوناکرێت[٩] ، بـەلام مـن بەتەواوکردنی شـیعرەکە توانیم بیسەلمێنم کە ئەم باری سەرنجە ڕاستنییە ٠

بێینەوە سەر بـیروڕای (کاکەی فەللاح) ، ووتمان بـڕوای ماموستا (فەللاح) لەگەڵ بڕوای کاك (عومەر)دا زۆر جیاوازە ، چونکە ئەگەر ئەم لەبەر چەند هۆیەك تەواوکردنی ئەو شیعرەی بەگران زانیبێت ، (کاکەی فەللاح) نەك هەر ئەو شیعرە ، بەڵکو بڕوای وایە کـە گـوایە جـارێکیتر ناتوانم هیچ شیعرێکی وا **بەسـۆز بڵێـم ، ئـەوەتا ئەڵێت : (٠٠٠ لەبەرئەوەش کـە بـە تاقیکردنەوە بـۆی دەرکەوت کـە ناتوانێت شیعرێکی هاو بیرو هاوسۆزو بەهرەدارانەی وەك ئەوانەی پێشوو بڵێت ، مەسەلەحەت**

وایە بێدەنگ‌بێت٠٠٠هۆیەکانو زامەکانیش زۆر لەوە قووڵترو بەسوێترن کە ووشکەگلەییو تاسەی سەرپێیی ئەمو‌ئەو کار لە شاعیر بکاتو بجوڵێت[10])٠

وەك ئەبینین (کاکەی فەللاح) ، زۆر بە دڵنیاییەوە وای پیشان‌ئەدات کە من جارێکی‌تر ناتوانم شیعرێکی وەك هی جاران بڵێم ، جگە لەمانە گەلێ قسەی تریش ئەکات کە لێرەدا جێی باسکردنیان نی‌یە ٠

★ ★ ★

وەك لەنوسینەکەی (کاکەی فەللاح)و ئەوانی‌تردا دەرئەکەوێت ، ئەو نووسەرانەی باسی ئەو قۆناخانە ئەکەن کە شیعری منی پێدا

تێپەڕیوە دووخاڵ هەیە نایزانن :ــ

یەکەم : ئەوە نازانن کە لەسەرەتای ژیانی ئەدەبیمەوە ، جگە لە سەردەمێکی کورت ، قوتابخانەی (ڕۆمانسی) کاری تێکردوم ، پێش ئەوەی هیچ ئەدەبێکی (ڕیالیزمی) ببینم ، هەروەها ئەوە نازانن : کاتێك کەچومە مەیدانی سیاسەتەوە ، من لەقۆناخی خۆشەویستی دووەمیش تێپەڕیبوم ، ئەگەرچی کارتێکردنو شوێنەواری تاچەند ساڵێکی تریش هەر مابوو ٠ بەپێچەوانەی ئەوەوە کە (کاکەی فەللاح) ئەڵێت : (شاعیر لەدنیایەکی ریالیزمی سەرقاڵی کاروباری بیروباوەڕی سیاسیو٠٠جموجوڵی ڕۆژانەوە، ڕوی‌کردە مەڵبەندی سۆزی ڕۆمانسی‌یانەو بەزمی دلداری[11])٠٠ واتە بەپێچەوانەوە من لەدنیایەکی پڕ جۆشو خرۆشی دلداریو

سۆزی ڕۆمانسی یەوە ڕوم کردوەتە مەیدانی سیاسەت ·
بۆیە ئەبینیت لەسەرەتادا شیعری پڕ سۆزی ڕۆمانسیو لەدواییدا شانبەشانی ئەو ، بابەتی ڕیالیزمی لەشیعرەکانمدا دیارن ·
بەلاَم نابێ ئەوەمان لەبیربچێت کە قوتابخانەی ڕۆمانسی خۆی لەخۆیدا(دوو ڕێڕەوی جیاوازی تێدایە کە ئەتوانین ڕێڕەوێکیان ناوبنێین ڕێڕەوێکی ڕۆمانسی ڕووت یان ـ سەلبی ـ و ڕێڕەوێکی ئیجابی(١٢) ···) ·

کە ئەمی دووەمیان (پاڵ بەمرۆڤەوە ئەنێت ویستی خۆی لەژیاندا بسەپێنێو گیانی بەربەرەکانی تێدا دروست ئەکات دژی نالەباریو ژیانو ئەو کۆتانەی بەزۆر ئەکرێنە پێی(١٣)) ·

من لەسەرەتادا ڕێڕەوی یەکەمو لەپاشتردا هەردوو ڕێڕەوەکە لەشیعرەکانمدا دیارن وەك لەپێشدا ووتمو ، تا ماوەیەکی زۆر هەردوو ڕێڕەوەکە شانبەشانی یەکتر ڕۆیشتون ، ئەمەش شتێکی سەیر نی یە کە ڕێڕەوێکی ئەدەبی ئەوەندە کاربکاتە سەر دڵو دەرونی مرۆڤێکی شاعیر یا هونەرمەندو شانبەشانی ڕێڕەوێکی تر ، تا ماوەیەکی زۆر لەژیانیدا بڕۆن بەڕێوە ، چونکە ژیانی دەروونیو هەستو سۆزو ناخو هۆشی مرۆڤ ، ئەوەندە سادە نی یە ، یان ژورێکی سادەی دوو دەرگا نی یە ، لەمسەرەوە تەوژمێکی(١٤) تێ بکەیت ، لەوسەری بچێتە دەرەوە ! بەڵکو هەر شەپۆلێك ، یان تەوژمێکی بیروڕا ، یان تەوژمێکی سۆزو خۆشەویستیو هونەر ، کە چوە

دەروونو ناخی هەستەوەو ، ڕەگی داکوتا ، هــەروا بەئاسانی ، شوێن بۆ تەوژمێکی نوێ بەجێناهێڵێ ، بەڵکو لەتەکیدا ئەکەوێتە زۆرانبازی ، بگــرە لەوانەیە تــا ماوەیەکی زۆر هــەردووکیان شوێنەواریان لەدڵو دەروونەدا دیاربێت ، تا لەدواییدا ، یەکێکیان سەرئەکەوێت ·

گومانی تێدا نی‌یە، منیش وازم لەشیعر نەهێنایە، یەکێك لەو ڕێڕەوانە(یان ئەو تەوژمانە)بەسەر شیعرەکانمدا زاڵئەبوو·· ، وەمن لاموایە ڕێــڕەوی دووەم ، واتــە : ڕێــڕەوێکی (ئیجابی) شۆڕشگێڕانەم ئەگرت ، چونکە بەڕاستی لەساڵی ١٩٥٧ دا خۆم هاتبوومە سەر ئەوبیرەو بۆئەوەی خوێنەرانی (ڕازی تــەنیایی) ئــەو تــەمومژی نائومێدیو ئــاوازە گــریاناوی‌یەی شیعرەکان کاریان تێنەکەن ، ئەوەبوو لەسەرەتای چاپی یەکەمدا ووتبــوم **(··· حەزناکەم ، بەمنبێت ، گوێی هیچ گەنجێکی کورد بــەو چــەشنە ئاوازانە بئاخنرێ کــە سەرتاپا بــۆ ئافــرەتو دڵداری ئەلاوێنێتەوە**[١٥]) · بــەڵام داخەکەم زۆربەی ئــەو نووسەرانە ، یان لەم قسانە تێنەگەیشتوون ، یان زۆرچاك تێی‌گەییشتوونو خۆیانی لێهەڵئەکەن · لەناو هەموو ئەو کەسانەدا کە لە (ڕازی تەنیایی) دواون، تەنیا لاوێکم دیوە کە تاڕادەیەکی زۆر لەو چەند دێڕە تێگەییشتبێت ، ئەویش شاعیری لاو کاك (ئەنوەر قادر)ە · بەهەرحاڵ یا بێیینەوە سەر خاڵی دووەم ·

دووەم : ئــەو نووسەرو ڕەخنەگرانە ، هــەتا ئێستا نازانن

شیعرەکانی مـن هەریەکەیان کـەی‌و بۆچی ووتراون‌و کـامیان پێش کامیان کەوتوون • لەبەرئەوە زۆر جار لەگۆترە شیعرێك کە لەسەرەتای ژیانی هەرزەکاریمدا ووتراوە ، ئەوان ، بەهی سـەردەمێکی تری دائەنێن‌و بەئارەزوی خۆیان مەبەستیشی بـۆ دائـەنێن داخـەکەم لێرەدا بواری ئـەوەم نی‌یە لەیەك بـەیەکی شیعرەکـانم بدوێم ، لەبەرئەوە هـەڵی‌ئەگرم بـۆ نامیلکەیەکی تـایبەتی ، بـەڵام بەهـەلی ئەزانم کـە لەبـەشی دووەمی ئـەم پێشەکی‌یەدا بـەپێی پێویست باسی هەندێکیان بکەم‌و مێـژوی هەریەکەیان ناونووس‌بکەم •

پێش‌ئەوەی باسی ئـەم چـاپە تازەیە بکـەین ، بـا باسێکی چاپی یەکەم بکەین ، کە لەساڵی (١٩٥٧)دا چاپکراوە(١٧) •

لەکـاتی خۆیداو لەچـەند ماوەیـەکی دوور لەیـەکتردا ، زۆربەی شیعرەکانی (ڕازی تەنیایی)م ، بۆ هاوڕێی خۆشەویست (کاك مەحمود تۆفیق(١٨)) بەخەتی خۆم نوسیبو ، لەسەر داخوازی خۆی • لەدەوروبەری (١٩٥٧)دا ڕۆژێك کاك (مەحمود تۆفیق)م توش‌بوو لەیەکێك لەشەقامەکانی سلێمانیدا مامۆستا (مـەعروف خەزنـەدار)ی لەگەڵـدابوو ، کە ئەویشـ یەکێکە لەو هـاوڕێ بەڕێزانەی لەکۆنەوە ئەمناسین ، وابـزانم (جەمـال خەزنەدار) یشـیان لـەگەڵدابـوو ، پـاشـ وەسـتان‌و چـاکی‌و چـۆنی ، کاك (مـەعروف) کە ئەوسـا هێشتا دکتـۆرای وەرنەگرتبوو ، ڕوی‌تێ‌کـردم‌و ووتـی : (ئێمە بڕیـارمـان‌داوە شیعرەکـانت

چاپ بکەین) •

هەرچەندە لەسەرەتاوە من ڕازی نەبووم و ووتم من شیعرم نی‌یەو ناتانـدەمێ ، بـەڵام کە ئەوان دەستنوسەکەی خـۆمیان پیشاندام کە بۆ (کاك مەحمود)م نوسیبوو ، ناچاربوم بڵێم باشە بـەڵام پێم‌ووتن زۆری ئـەم شیعرانە ناتەواون‌و چـاپکردنیان شتێکی ڕاست نی‌یە ، کەچی (کاك مەعـروف) بڕوای وابوو کـە تەنانەت لەگەڵ ئەوەشدا هەندێکیان ناتەواون ، هـەر تینویەتی خەڵك ئەشکێنن ، چونکە تارادەیەك مەبەستیان داوە بەدەستەوە• لام‌وابێ زۆرتر مەبەستی ئەوەبوو ناچـارم‌بکات تەواویان‌بکەم ، بەهەرحاڵ لەساڵی (١٩٥٧) دا، چاپ‌کراو لەگەڵ ئەوەشدا هەندێ شیعری تـرم هـەبوو کـە لـەو چاپـەدا نەنووسراوە ، وەك :

(١) شیعری (فەلسـەفەی دڵـداری) : کـە یـەکێکە لـەشـیعرە جوانەکانی (شیللی)و من لەکاتی خۆیدا لەگۆڤاری (المجلة)ی (عبدالحق فاضل)ەوە وەرم‌گێڕابووە سەر کوردی‌و لەساڵی (١٩٣٩)دا لـە (١٤ی ئـەیلول) لـەڕۆژنـامەی (ژیـن)دا بڵاوکراوەتەوە ، هەروەها لەپاشا لەژمارە (٣ــ٤)ی گۆڤاری (گـەلاوێژ)ی سـاڵی (١٩٤٢)دا بـڵاوکراوەتەوە ، بـەڵام ناوەکەی گۆڕاوە بە (فەلسەفەی دڵداران[١١]) •

(٢) شیعری (بێ‌ئارامی) : ئەمیش هەرچەند شیعرێکی کەمە بەڵام وێنەی بێ‌ئـارامی‌یەکی دەوری هـەرزەکاری ئەکێشێ کـە لـەنێوان (١٩٣٨ــ١٩٣٩)دا نوسراوەو هـاوڕێ‌یەکی وەك

کاك (عومەر عارف) نەبێت کەسی‌تر لەمنی نەبیستوە ·

(۳) شیعری (پەیامی یار) ، یان (لەیارەوە) : ئەم شیعرەش هەر لەچاپی یەکەمدا نی‌یە ، چونکە دوای چاپی یەکەم وو‌تراوە · لەبیرمدێ لەکاتی خۆیدا ، واتە لەحوزەیرانی (۱۹۵۸)دا هاوڕێی هونەرمەند (قادر دیلان) داوای‌لێ‌کردم کە شیعرێکی بۆ دابنێم بۆ ئاوازی گۆرانی بشێت ، منیش ئەمەم بۆ داناوە کە بۆ یەکەمجار لەهۆڵی کتێبخانەی گشتی ، (عومەر ڕەزا) بەئاوازەکەی (قادر دیلان)ەوە ووتی ، بەبۆنەی چیرۆکێکی شانۆگەری‌یەوە کە هاوڕێی بەڕێزم کاك (مستەفا ساڵح کەریم)(۲۰) دایناب‌وو ·

(٤) شیعرێکی عەرەبیم هەیە بەناونیشانی (صلوات المحب)و لاموابێ ئەمە دووەم جارە شیعر بەعەرەبی بڵێم ، یەکەمیان هێشتا قوتابی بووم لە(مامۆستایان)، لەئەنجامی گرەوێکدا نووسیم ، داخەکەم ئێستا هەر چوار دێڕی یەکەمم بیرماوە · بەهەرحاڵ ، بێینە سەر باسی (صلوات المحب) ، لەو ساڵەدا کە لاموابێ (۱۹۵۱)بوو گۆڤارێکی ئێستگەی ڕادیۆی لبنانیم دەستکەوت ، وابزانم (هنا بیروت)ی ناوبوو · زۆرتر لەبەرئەوە کڕیم شیعرێکی عەرەبی تێدابوو کە ئێستا لەبیرم‌نەماوە ڕەنگە (قطرات ثلاث)ی (ئەحمەد سافی) بێ · هەروا چاوم بەگۆڤارەکەدا ئەگێڕا ، (گرەوێکی شیعری) تێدابوو بۆ شاعیران ، کە هەرکەسێك بتوانێت شیعرێکی

دڵداری بنێرێت بۆ ڕادیۆی بێروتو لیژنەی تایبەتی ئێستگە پەسەندی‌بکات ، خەڵات‌ئەکرێتو سێ خەڵاتی بـۆ دانرابوو وە یـەکێك لەمەرجەکانی ئەوەبوو (١٠) شیعر لـەوانەی، لیژنەکە پەسەندی‌ئەکات ئاوازی بـۆ دابنرێتو ببێتە ماڵی ئێستگەو مەرجێکی تریشی ئەوەبوو کـە شیعرەکە لەدوانزە بەیت پترنەبێت ، ئەوە بووەهۆی ئەوەی ئەو شیعرە دابنێم ، بەڵام کەگەڕامەوە بـۆ گۆڤارەکە تاکو ناونیشانی تەواوی ئێستگەکە بـزانم ئـەم مەرجەی تـرم دی کەنووسـرابو : (تـەنها شاعیرانی لبنان ئـەتوانن لـەم گرەوە شیعری‌یەدا بەشداربن) ، لەبەرئەوە نەمنارد ، هـەرچەندە لەدواییشدا بیرم گۆڕی بەڵام تازە کاتی خۆی تێپەڕیبوو .

ئینجا بـابێینە سـەر باسی ئـەو سێ شیعرەی کـە لەچاپی یەکەمدا بەناتەواوی مابوونەوەو لەساڵی(١٩٨٣)دا تەواوکران.

ئـەم سێ شیعرە هـەرچەندە چـەند قسەیەکیان لێ‌کراوەو قسەکان هیچیان مەبەستیان نەپێکاوە ، واتە ئەوانەی باسی ئـەم شیعرانەیان‌کردوە ، لەخۆیانەوە لێی‌دواون ، لـەگەڵ ئـەوەشدا خۆشـم حـەزم‌کردوە تەواویان‌بکەم ، نـەك هـەر لەبەرئەوەی ناڕاستی قسەو بۆچونەکانی ئـەوانە بەخوێندەواران بسەلمێنم ، بـەڵکو لەبەرئەوەی کـە بەڵێنیشم دابـوو هەرچۆنێك بێت ئـەم شیعرانە تەواوبکەم . ئەوسا (کاکەی فەللاح) لەساڵی (١٩٧٧)دا ووتارەکەی دابـوو(٢١) ، وەکـو ووتـم مـن لـەم ناوەنەبوومو نەشم‌ئەزانی کە تەواونەکردنی ئەو شیعرانەو بێ‌دەنگی ئەم چەند

سالەم بەجۆرێکی تـایبەتی لێك‌دراوەتەوەو کراوە بـەبەڵگەیەك **بۆئەوەی کە من هەرگیز ناتوانم شیعربڵێم** ٠ بەلاَم کە هاتمەوەو ئەم‌قسانەم خوێندەوە ، بڕیارم‌دا کـە ئەم‌شیعرانە تەواوبکەم ، **بـا زۆر لەسەری نەڕۆین‌و بێینە سەر شیعرەکان :**

(١) شیعری (دڵداری کچی تازە) کە لەبنەڕەتا ناوی (دووچەشن دڵـداری)یـە :

(کاکەی فەللاح) کەباسی ئـەم شیعرە ئەکات ، کە ئـەڵێت :

(ئەم دڵەی وەك بت‌پەرستێ ڕووئەکاتە چاوەکەت

(نوێژئەکا بۆ تیشکی چاوو زوڵفە تێك‌ئالاَوەکەت٠٠٠هتد)

وائەزانێت کـە شیعرەکە (هـەمان چیرۆکی خۆشەویستی[٢٢])ی منـەو گـوایا (بـەچکە دەوڵەمەنـدێك[٢٣]) خـۆشەویستەکەی (لێ‌زەوت‌کـردوم[٢٤]) ، کـە ئـەمانە هـەرسێکیان ڕاستـنین‌و بەڵگەیەکن بۆئەوەی مامۆستا ئاگاداری باسەکە نی‌یەو لەخۆیەوە قسەئەکات ٠ بۆئەوەی خوێندەواری خۆشەویست ئاگاداربێت ، ئـەڵێم : لەسـاڵی (١٩٥٠)دا لـەئەنجامی چـەند گـفت‌وگـۆو قسـەگـۆڕینەوەو لێ‌دوانێکـی دوورو درێـژی ئەوسـادا ، وام بەبیرداهات کەچەند شیعرێکی دڵداری ڕێك‌بخەم کە لەناوەرۆکدا جیاوازی چینایەتی پیشان‌بدات ، بەلاَم بەجۆرێك بێت کە لەگەڵ زەمینەی گشـتی‌ی شیعرەکەدا بگـونجێت ، نـەك بـیروڕایەکی ناسازبێت‌و بەزۆر ئاخنرابێتە ناو شیعرەکەوە ٠ لەم‌ڕووەوە هەر دووشیعرم پێ‌ووترا ، یەکەمیان شیعری (ست فاتمە)بوو ، ئەوی

تریان (دڵداری کچی تازە) بوو کە لەبنەڕەتدا نـاوی (دووچەشن دڵـداری)یە •

بەڵام شیعریِ (ستفاتمە) وەك لەپاشدا باسی ئەکەم ، یـەك دوو هۆی تریش هەبوو بۆدانانی ، بـەڵام ئـەوی گـرنگە لێرەدا ئەوەیە : ئەو پەلاماردانی(خـاوەن تەلارو عـانە)یەی لـەشیعری ستفاتمەدا هەیە لەڕاستیدا زیاتر ئەگەڕێتەوە بۆ ئەو پرۆژەیەی کەووتم ، نـەك بـۆ جیاوازی چینـایەتی نێوان منو ئـەوکچەی لەوێدا ناونراوە (ستفاتمە) • لێرەدا مەبەستم ئەوەنی یە کە ئەو جیاوازی یە نەبوو، چونکە لەڕاستیدا ئەوکاتە من بێ ئیش بووم ، **بەڵکو مەبەستم ئەوەیە ئەگەر ئەو کچە زۆر هەژاریش بوایە من هەروام پیشان ئەدا کە لەچینێکی لەخۆم بەرزترە ، چـونکە وەك لەپێشدا ووتم مەبەستەکە دەرخستنی جیاوازی چینـایەتی بـوو لەشیعرێکی دڵداریدا •**

بێینەوە سەر باسی(دووچەشن دڵداری)یەکەی لەمەڕخۆمان ، سەرکەوتنم لەشیعری (ستفاتمە)دا ، هانی دام کە شیعرێکی تـر دابنێم سـەرومڕ بـۆ ئـەومەبەستە تـەرخان کرابێت کـەووتم ، بـۆئەمەشیـن چـیرۆکێکم بەبـیرداهات کـە زۆرجـار لـەژیانی کۆمەڵایەتیدا ڕوئەدات ، ئـەویش ئەوەیە ، کوڕێك کـە لەپلەی کۆمەڵایەتیدا هاوچینی کچێکە یـان کەمێك خوارترە لەو ، حـەز لەکچـە ئەکاتو بەتەمایە بیهێنێ ، بـەڵام کچەکە حـەز لەوکوڕە دەوڵەمەندە ئەکات کـە بـەخۆیو کادیلاکەکەیەوە دەوروخـولی

کچەئەدات ، بەڵام نەك بۆئەوەی بیهێنێت ، بەڵکو بۆئەوەی وەك پیشەی خۆی لەگەڵیدا ڕابوێرێت‌و پاشان وەك گوڵی سەرمێزەکەی بەسیس‌و ژاکاوی فـڕێی‌بدات ٠ بـەکورتی چیرۆکەکە بریتی‌یە لەوەی کـە باسمان‌کرد ، لـەبەرئەوە خـۆم خستە شوێنی کـوڕە هەژارەکە ، کەووتمان لەپلەی کۆمەڵایەتیدا هاوچینی کچـەکە ، یان کەمێك خوارتر‌ەو ئەو قسانەم پێ‌ووتوە کە لەم چاپە تازەیەدا ئەیخوێننەوەو کورتەکەی ئەوەیە بەکچەکە ئـەڵێم : هـەرچەندە کەتـۆ بەتەمای ئەوکوڕەیت بـەڵام ئـەو ناتهێنێت‌و وەك گـوڵی سـەرمێزەکەی سـەیرت‌ئەکات‌و هـەر کە لێت‌تێـرو بێـزاربوو فڕێت‌ئەداتە سەرەنوێلکان ٠

قسەکانیش هـەموی لەدەوری یـەك‌شت ئەسوورێتەوە کـە **ئـەویش ئـەوەیـە لـەخۆشـەویستی دوو کـەسی جیـاوازدا خۆشەویستی دوو چینی جیاواز پیشـان‌بدات ، چینێك ئافـرەت بەهۆی ڕابواردن ئەزانێت‌و چینێك کە بەهاوڕێی ژیانی‌ئەزانێت سەرکەوتن‌و سەرنەکەوتنیشم باسێکی‌تـرە ڕوناکبـیران ئـەکەم بەسـەرپشـك ٠**

(٢) (دڵێکی تێکشکاو) : ئـەم شیعرە کـە لەچاپی یەکەمدا ناوی (نائومێدی)یەو بەم بەیتە دەست‌پێ‌ئەکات :

(بەسەرسامی لەسەر لوتکەی بڵندی گەنجی وەستاووم
شریتی عومری ڕابوردوو وەکو خـەو دێتەبەرچاوم٠٠٠هتد)

سـاڵی ١٩٤٦ دانـراوەو لێرەدا بـەتەواوکراوی پێشکەشی

خوێندەوارانی ئەکەم کە لەنیسانی (١٩٨٣)دا تەواوم کردوە ، واتە دوای نزیکەی (٣٧) ساڵ ٠

ئەم شیعرە بەسەرهاتێکی دڵدارییەو هیچی تر ، تەنانەت لەکاتی خۆیدا بوو بەهۆی مقۆمقۆو قسەلێکردنی برادەرانی ئەوسا ، لەورووەوە کە کەسێك خاوەنی بیروڕایەکی پێشکەوتنخوازبێت ، نابێ شیعری گریاناویو پڕ لەنائومێدی بڵێتو ، هاوڕێی بەڕێزم کاك (عومەر عارف)و گەلێکی تر لەبرادەرانی ئەو دەورە ، ئاگاداری ئەمەن ٠

بۆیە هەرکەسێك بیەوێت لەمشیعرە بەئارەزوی خۆی ئەنجام دەربهێنێتو یان بیکات بەبەڵگەیەك بۆ مەبەستێکی سیاسی ، تەنیا نەشارەزایی خۆی بەرامبەر بەمشیعرە ئەسەلمێنێتو هیچی تر ٠

ئێستا کەشیعرەکە لە (٧)بەیتەوە بووە بە (٣٣)بەیت ، پێشکەشی ڕوناکبیرانی خۆشەویستی کوردی ئەکەمو هیوام وایە هەمان چێژو تامی (٧) بەیتەکەی پێشووی لێوەرگرن ، هەروەك پێشکەشی ئەوانەشی ئەکەم کەبڕوایان وابوو من جارێکی تر ناتوانم ئەم شیعرە تەواوبکەم ٠

(٣) شیعری (تەپڵی بەتاڵ) :

(کاکەی فەللاح)شیعری (تەپڵی بەتاڵ) بەمجۆرە پێشکەش ئەکاتو ئەڵێت : **(بۆئەوەی باشتر لەحاڵەتە بیریو دەرونییەکەی شاعیر بگەین ، حەزدەکەم گوێیەك لەتەپڵی بەتاڵ بگرین[٢٥] ٠٠٠)** بەمجۆرە (کاکەی فەللاح)شیعرەکە

پێشکەش ئەکات کە لەچاپی یەکەمدا هەموی (١٠) نیوەبەیتە :

(وەمزانی کەناموس و حەیا نرخی کوڕانە
ڕاستگۆیی و وولاتپەروەری ئەنجامی ژیانە[٢٦] ٠٠٠)

لەپاشدا (کاکەی فەللاح) کە ئەمە ئەنووسێت ، ئەڵێت :

(کەواتە بەپێودانی بڕوای ئەم شیعرە ، ناموس و حەیاو ڕاستگۆیی و وولاتپەروەری سووکن ، ناوێکی زلن وەك تەپڵی بەتاڵ ، بەدەنگ گەورەو بەناو بۆشن[٢٧] ٠)

لێرەدا هەرئەوەندە ئەڵێم کەتەنانەت ئەگەر شیعرەکەشم بەوجۆرەی ئێستا تەواونەکردایەو ، ئاوەڕۆکەی شیعرەکە هەر لەسەر تەوس و توانج بڕۆشتایە ، لاموایە لەتیروتوانجەکانی سەدەها شاعیری‌تر ، تیژتر نەبوو ، کە لەمبارەیەوە ووتویانە ٠ بەهەرحاڵ ئەگەر (کاکەی فەللاح) هەربەوەوە بوەستایە ، ئەمانووت شیعرەکە بەئارەزوی خۆی لێك ئەداتەوەو ، یاهەرئەوەندەی تێگەییشتوە ، بەڵام (کاکەی فەللاح) بەوەوە نەوەستاوە ، ئەوەتا دوای یەكدوو دێڕەکەی پێشوو ئەڵێت : «ئەمە هەڵچوونێکی دەروونی و وێنەیەکی تووڕەی باوەڕپێکراوی سەردەمێکی ژیانی ئەمشاعیرەمانە ، کەئەم فرمانە بەربڵاوو دەمبڕانەی تێدا دەرکردووە ، کە ڕاست‌وڕاست ، ٠٠٠ وێنەی تێکشکانی سیاسی و بڕوانەمانی بەبنچینەو بنەڕەتیە بیری و فەلسەفی‌یەکانی جارانی‌یەو تەواو پێچەوانەی قۆناخی پێشوویەتی[٢٨] ٠٠٠» ، لێرەدا من وەڵامی ئەم لەسنوردەرچوونەی

مامۆستا نادەمەوە ، بەڵکو شیعرەکەخۆی ئەکەم بەبەڵگەیەك بـۆ بەربەرەڵایی‌و درشتی‌و وردنەبوونەوەی قسەکانی خـۆی • ئـەم شیعرە کە ساڵی (١٩٥١)بۆ یەکەمجار دانراوەو لەحـوزەیرانی (١٩٨٣)(٢٩)دا تەواوکراوە ، بـریتی‌یە لەبەسەرهاتی کابرایەکی ڕوخـاو کـە بەتوڕەیی‌و توندوتیژی‌و لێوکرۆژتنەوە ملی ڕێگەی گرتووەو ئەمقسانە ئەکات لەبەرخۆیەوە ، تائەگاتە بەرتەلارێك کە ئەچێتەژوورەوەو قەواڵەی ڕوخاندنی خـۆی مـۆرئەکات • جـا تەلارەکە کوێیـە یان چی‌یـە ؟ بـەجێ‌ئەهێڵم بۆ خـەیاڵو ئەندێشـەی خوێنـدەواری خۆشـەویست • لەپاشـدا پلەبـەپلە بەرزی‌ئەکەنەوەو ئەگاتە پایەیەکی بەرزو ئەوسـا هەلپەرستانی وەك‌خـۆی لێ‌کۆئەبنەوە ••• بـەڵام ئـەم کابـرا ڕوخاوە وەك هەموکەسێك هاوڕێیەکی نزیکی هەیە کە ساڵەهای ساڵ پێکەوە ڕازونیازیان گۆڕیوەتەوەو شانبەشانی یـەك تێکۆشاون ، ئـەم لـەگەڵ ئەوەدا کەڕوخاوە ، هاوڕێکەی هـەر لەبـیرە یـان بڵێین نامەیەکی ئەوهاوڕێیەی هەمیشە لەبیرەو جاروبار لەکاتێکدا کە خەم‌و خەفەتی لێ‌ئەووروژێت ، نـامەی هاوڕێکەی ئەخوێنێتەوە کەوا دیارە وەڵامی نامەیەکی خـۆیەتی • هاوڕێکەی لەنامەکەدا ئەڵێت : «تۆ پاکانە بۆ کورسی پەرستی‌ی خۆت ئەکەیت‌و ئەتەوێ وام تێ‌بگەیەنێت کـە گـوایە بـۆ خـزمەتی گـەل لـەدوژمنان نزیك‌بوویتەوە بـەڵام ئەوەبزانە تەنانەت خزمەتێکی بچوکیشت پێ‌ناکـرێت ، بـەومەرجـەی لەگـەڵ سـوودی سـەری‌گەورەدا

نەگونجێت ، خۆ ئەگەر ئەو سەری گەورەیە بیەوێ پیلانێك بکێشێت نەك هەر ناتوانی بەرهەڵستی بکەیت ، بەڵکو هەرخۆت ئەکات بەمقاشێك بۆ ئەو پیلانە ، ئەوسا تێ ئەگەیت ئەو گەورەیی یەی تۆ باسی ئەکەیت (تەپڵی بەتاڵ)ە • واتە بەکورتی مەبەست لە (تەپڵی بەتاڵ) کابرایەکی ڕوخاوە ، جا ئەمە کێ ئەگرێتەوەو لەکێوە نزیکترە ؟ خوێندەواران ئەیزانن ! •

دوای ئەوەی باسی تەواوکردنی ئەو سێ شیعرەمان کرد ، پێویستە هەندێك لەشیعرەکانی تر بدوێین و ئەو تەم و مژە بڕەوێنینەوە کە بەخۆڕایی دەوری گرتوون ، لەوانەی کە قسەیان لەسەرە :

(١) شیعری (ستفاتمە) : وەك لەپێشەوە ووتمان ، ناوەرۆکی ئەم شیعرە هەرچەندە کەباسی چینایەتی و جیاوازی چینایەتی تێدایە ، ئەگەڕێتەوە بۆ ئەو پڕۆژەیەی کە لەپێشدا باسم کرد ، نەك بۆ جیاوازی پلەی کۆمەڵایەتی نێوان من و ئەوکچەی شیعرەکەی بۆ دانراوە • ئەمێنێتە سەر هۆی شیعرەکە ، ئەوی ڕاستی بێ هۆی یەکەم ئەوەیە کە لەوکاتەدا ، واتە لەساڵی (١٩٥٠)دا کچێك سەرنجی ڕاکێشابووم و ، بەپێچەوانەی ئەوەوە کە لەشیعرەکەدا دەرئەکەوێت ، ئەو کچەش ، هەمان هەستی بەرامبەر من هەبوو بەڵام هەستی هەردووکمان دوران دوربوو ، هەروەها من ئەوساکە ، ئەو هەرزەکارەی جاران نەمابووم ، کە بەچاوپێ کەوتنێك زمانم ببەسترێ وەکو لەشیعرەکەدا

پیشان‌دراوە، هەروەك هەوڵی ئەوەم نەداوە، ئەو خۆشەویستی‌یە لەو قۆناخە تێپەڕبکات بۆ قۆناخێکی‌تر• هۆی دووەمی ئەوشیعرە، ئــەوەیە : لەهەمان ساڵدا ، هاوڕێی بەڕێــزم کــاك (ئەکــرەمی عیززەت نەجیب) ، کــە لەوکاتەدا لەکــۆلیجی (حقوق) بــوو ، شیعرێکی بــۆ هێنام کە یەکێك لەشاعیرانی ئــەو کۆلیجە ، بەسەر کچەقوتابی‌یەکانی ئەوسای ئەو کۆلیجەدا هــەڵیدابوو ، شیعرەکە زۆرجوان‌بوو و یەك‌بەیەك ناوی کچەکانی هێنابوو ، جگە لەوەی کە (جوانی‌ی) تایبەتی هەر یەکێکیانی وەك چەپکەگوڵێکی ڕازاوە پیشان‌دابوو وەك خــۆم بەبــیرمداهات‌و ، یــان کاك (ئەکــرەم) پێشنیازی‌کرد ویستم شیعرێکی لەوبابەتە دابنێم ، بەڵام ئەوسا ، واتــە ســاڵی (١٩٥٠) زۆربــەی ئــافــرەتــانــی لای ئێمــە پەچــەیان‌ئەگرتەوە ، و هیــچ دەســتەیەکی وا لــەئارادا نــەبوو شــیعریان پێــدا هــەڵبدرێت ، بێجگــە لــەوانەی مــامۆســتای قــوتابخانەبوون ، لــەبەرئەوە لەپێشــدا ویســتم نــاوی چــەند مامۆستایەك لەوانە کەپێ‌ی‌ئەڵێن (ست) ، بهێنم‌و هەریەکە بەپێ‌ی ئەو جوانی‌یەی تێیدایە پێیداهەڵبدەم ، بۆ ئەم مەبەستەش چــەند بەیتێکم دانا کــە پێویست‌ناکات لێــرەدا باسیان‌بکەم ، لــەپاشدا هاتمەسەر ئــەوەی کــە هەمووی بەسەر ئــەوکچەدا هەڵبدەم کــە لەپێشدا باسم‌کردووەو ناوی (ست‌فاتمە)م لێ‌نا •

بەکورتی هــۆی دانانی شیعری (ســت‌فاتمە) ئــەوانەبوون **کــە باســم‌کردن ، و پێشــ هــەموویان پــەلامــاردانی چینــی**

دەسەڵاتدار بوو لەشیعرێکی دڵداریدا ، و بۆئەوەی بەسەرهاتەکە کاریگەرتربێت ، هاتووم خۆم وەك هەرزەکارێك پیشانداوە کە لەئاستی خۆشەویستەکەیدا زمانی گۆناکات ! ، هەروەك خۆشەویستەکەم وا پیشانداوە کەگوێ لەڕازی من ناگرێت ، لەکاتێکدا نەمن ئەو هەرزەکارەبووم‌و نەئەویش بەوجۆرەبووە کەباسم‌کردووەو نەخولیای ژن‌هێنانیشم لەسەردابووە تا (کۆشك‌وتەلار)لێکمان دووربخاتەوە ، یان ببێ بەدڕکی مەم‌وزینی نێوانمان •

لێرەدا پرسیارێك دێتەپێشەوە ، ئەویش ئەوەیە : «ئایا **شاعیرێك ئەبێ وەك (فۆتۆگرافیك) وێنەی دەوروپشتی‌خۆی بگرێت ؟ یان بۆی‌هەیە سەربەست‌بێت لەهەڵبژاردنی وێنەو تێکەڵکردنی ئەو ڕەنگ‌و سیفاتانەدا کە ئەیەوێ وێنەیان‌بگرێت ؟** هەرچەندە لێرەدا شوێنی ئەوە نابێتەوە بەدرێژی وەڵامی ئەم پرسیارە بدەمەوە ، بەڵام ئەوەندە ئەڵێم ئەگەر وێنەگرتنی (فۆتۆگرافی) بکەین بەمەبەستی سەرەکی‌ی شیعرو ئەدەب ، ئەبێت هەزارەها چیرۆك‌و شیعری بەرزی جیهان ، هەر لەیۆنان‌و ڕۆمانەوە تائیمڕۆ بخەینە پشت‌گوێ(٢٠) •

بابێینەوە سەر باسی شیعرەکەی (ستفاتمە) ، کاتێك شیعرەکە بڵاوبووەوە ، بوو بەمایەی قسەوقسەڵۆکی هەندێك لەوانەی کەخۆیان بەباسی لاوەکی‌ی شیعرەکەوە سەرقاڵ‌ئەکرد وەك‌ئەوەی : ئەبێ ئەم (ستفاتمە)یە کێ‌بێت ؟ ، یان

له(فاتمـــه)کـــاندا کامیان جوانتـــرن ؟ ٠٠٠هتد ٠ وەك هـــەموو مەبەستێکیان ئەوەبێت باسی (ستفاتمە)بکـــەن بە بنێشتەخۆشەی ژێردانیان ، لەمەش ناخۆشتر ئـــەوەبوو کـــە زۆربەی ئـــەوقسەو بەندوباوانەیان ، ئاڕاســـتەی یـــەکێکی دیاریکراو ئـــەکرد جـــا لەبەرئەوەی سنوورێك بـــۆ ئەوقسانە دابنێم‌و سەرنجی خـــەڵکی لـــەوانە دووربخـــەمەوە کـــە نـــاویان‌ئەهێنـــان ، نـــاچاربـــووم لـــە(١٩٥٧)دا کـــە بـــۆیەکەمجـــار شـــیعرەکانیان چـــاپکـــرد ، ڕوونکردنەوەیەك لەســـەر شیعرەکە بنووسم ، چـــونکە ئـــەمزانی ئـــەوجـــۆرە قســـانە بـــەهۆی چـــاپکردنی شـــیعرەکەوە دیســـان ســـەرهەڵئـــەدەنەوە ، بـــۆیە ئـــەم ڕوونکـــردنەوەیەم نـــووسی : «ئەمەوێت خوێندەواری خۆشەویست ئەوە بزانێت کە ناوی فاتمە وەنەبێت ناوێکی ڕاستەقینەبێت ، بـــەڵکو وەك لەگەڵێ چـــیرۆکدا نـــاوی خـــواستەمـــەنی بـــۆ قارەمانی چـــیرۆکەکە دائەنـــرێت ، ئـــەمیشـــ شـــتێکە وا ٠٠٠٠ هتـــــد(٣١)) واتـــە نـــەم‌ووتـــووە (ئەوکەسەی ئـــەم شیعرەی بـــۆدانراوە شـــتێکی ڕاست نی‌یە) ، **بەڵکو ووتـــوومە : (ناوی فاتمە وەنەبێ ناوێکی ڕاستەقینەبێت)** کە دیارە جیاوازی‌یەکی زۆر هـــەیە لەنێوان ئـــەم دوو قسەیەدا ، لەپاشدا ئەم‌مانایەم بەجۆرێکی‌تر دووبارەکردوەتەوەو ووتوومە: **«وەکو لـــە گەڵێ چـــیرۆکدا ، نـــاوی خواستەمەنی بـــۆ قارەمانی چـــیرۆکەکـــە دائـــەنرێت ، ئەمیشـــ شـــتێکە وا» واتـــە نـــاوەکە ناوێکی خواستەمەنی‌یە نەك قارەمانەکە ، وابزانم پێویست‌نەکات**

لەوە زیاتر لەسەری بڕۆم ، چونکە ڕوونکردنەوەکە زۆر ئاشکراو دیارە ، لەگەڵ ئەوەشدا هیوا هەیە ئەم ڕوونکردنەوە ئاشکراوڕوناکە بەپێچەوانەوە تێگەیشتوە • وەك ئەو ووتارەی نووسەری لاو کاك(جەمال محەممەد) لە (ڕۆژی کوردستان)دا دەربارەی (ڕازی تەنیایی) نووسیویەتیو ئەڵێت : (•••• ئەو وێنەیەی کە هەردی بۆی نەخشاندوین ••• وامانلێئەکات کەبڵێین هەردی دڵدارێکی گەورەی سەردەمەکەی خۆیبووە ،کەچی هەردی خۆی ڕەفزی ئەم واقیعە ئەکات ، بەتایبەتی لەشیعری (چەپکەگوڵێك بۆ ستفاتمە)دا ئەڵێت : (ئەمەوێ خوێندەوار •• ئەوە بزانێت کە ناوی فاتمە وەنەبێت ناوێکی ڕاستەقینەبێت •• هتد)(٣٢) لەپاشدا (کاك جەمال) بەوەشەوە ڕاناوەستێتو ئەڵێت : کەواتە بەم پێوانەیەبێت ماموستاهەردی نەدڵداربووەو نەدڵداریشی کردوە)(٣٣) • من لێرەدا مشتومڕ لەسەر دڵداری ناکەم ، بەڵام ئەو سەرەتایەی ئەو کردوویەتی بەپاڵپشت بۆ قسەکانی ، ئەو ئەنجامە ناگەیێنێ کە ئەو پێیگەییشتوە ، جگە لەمانەش کاك (جەمال) گەلێك قسەی تریشی کردوە کە لێرەدا شوێنی وەڵامدانەوەی نییە •

(٢) شیعری (ئۆباڵی خۆت بەئەستۆی خۆت) :

کەوا دەستپێئەکات :

(بەدەستی خۆت کەجامت خستە سەرلێوت غەشیمانە••هتد)

ئەم شیعرە هەرچەندە (٣) بەیتەو ئەو هەموو قاوو قسەڕاوخستنە

هەڵناگرێت کە هەندێك دوایان‌خستوە ، بەڵام ئەوقسانە ناچارم‌ئەکەن کەمێك باسی‌بکەم ، بۆ نمونە (کاکەی فەللاح) ئەم شیعرە ئەکات بەنمونەیەك بۆ (مرۆڤێکی تورەو ڕقلەخۆهەڵساو(٣٤)) لەکتێبەکەیدا ، بەڵام لەوشریتەدا کە لەکاتی ووتارەکەیدا تۆمارکراوە(٣٥) ، ئەڵێت :

«وەك مرۆڤێکی تورەو شاعیرێکی پەشیمانو ڕقلەخۆ هەڵساو» ،

ئاشکرایە کە مەبەستی لە(شاعیرێکی پەشیمان) ئەوەیە کەگوایە من لەشتێك یان کارێك پەشیمان‌بوومەتەوە بۆیە ئەم شیعرەم ووتوە • وە لەبەرئەوەی هەندێکەسی ساویلکەش وا تێ‌گەییشتوون ، بەپێویستی ئەزانم هەندێك باسی هۆی دانانی بکەم • ئەم شیعرە سەرەتای چیرۆکێکە هەروەك (تەپڵی بەتاڵ)و ئەو سێ‌بەیتەی پێشەوەی ، قسەی قارەمانی چیرۆکەکەیە ، کەئەیکاتو لەپاش ئەوە خۆی‌ئەکوژێتو کەخەڵکی ئەچن بەدەنگیەوە ئەبینن لەکاغەزێکدا ئۆباڵی کوشتنی خۆی خستوەتە ملخۆی ، بەڵام هۆی خۆکوشتنەکەی نەنووسیوە ، لەدواییدا پاش چەندساڵێك ئافرەتێك کە ژنی کابرابووە یان هاوڕێیەکی نزیکی ، لەسەرەمەرگدا ئەو بەسەرهاتە ئەگێڕێتەوەو هۆی کوشتنی مێردەکەی یان هاوڕێکەی دەرئەخات ، کە پێویست‌ناکات لێرەدا باسی‌بکەم ، بەکورتی ئەم شیعرە بریتی‌یە لەوەی کە باسم‌کرد ، کە لەپاش خۆکوشتنی (حەمەی کەریم)ی جوانەمەرگ بەبیرمداهاتووە ، هەرچەندە بەسەرهاتی قارەمانی

ئەم شیعرە زۆردوورە لەبەسەرهاتی (حەمە)ی جوانەمەرگەوەو ، زۆرتری لەخۆکوشتنێکەوە نزیکە کە لەسەرەتای منداڵیما بیستبووم ، لێرەدا بەوەندە ئەیبڕمەوە •

لەوانەیە بووترێت : ئەگەر وەکو (کاکەی فەللاح) ئەڵێت نەگەیشتوێتە ئەوپەڕی (بێهیوایی‌و دەستلەخۆشتن(٣٦)) ، بۆ کابرایەك ئەکەیت بەقارەمان کەخۆی ئەکوژێت ؟!

لەوەلامی ئەمەدا ئەڵێم ، شاعیری زۆر لەمن گەورەتری وەك (گۆتە)ی ئەڵمانی لە (ئێش‌و ئازارەکانی ڤۆرتێر(٣٧))دا قارەمانی چیرۆکەکەی خۆی‌ئەکوژێت‌و ئاشکرایە کە ئەو چیرۆکەش بەسەرهاتی یەکەم‌دڵداریی خۆیەتی ، لەگەڵ ئەوەشدا کەس ئەو گلەیی‌یەی لێ‌نەکردوەو ئەوڕوداوی خۆکوشتنە هیچی لەپایەی ئەو کەم‌نەکردوەتەوە •

★ ★ ★

پاش‌ئەمانە ، لام‌وابێ کاتی ئەوە هاتووە بپرسم : من بۆچی وازم لەشیعروتن هێناوە ؟! پێش‌ئەوەی وەلامی ئەم‌پرسیارە بدەمەوە وای بەچاك‌ئەزانم چاوێك بەشیعرەکانی لەمەوپێشی خۆما بگێڕم ، تا لەبەرڕوناکی ئەو پشکنینەدا شتێکم دەست‌بکەوێت‌و بیکەم بەجەمسەری باسەکە • بێ‌گومان ئەگەر ڕۆشنبیرێك بۆ ڕاستی‌بگەڕێت لەشیعرەکانی (ڕازی تەنیایی)دا ، دوو دیاردەی زەق بەدی‌ئەکات ، یەکەمیان ئەوەیە : کە لەساڵی (١٩٣٩) بەدواوە تاساڵی (١٩٤٤)یش (تانگۆی تاقانە

خـونچەکەی لێدەرچێت) ، مـن تاقەشیعرێکم نـەووتوە کەناوی شیعری لێ بنرێت !! کـە ئەمەشـن دیـاردەیەکی سەرنجڕاکێشەو ئەگەڕێتەوە بۆ جۆری موتالاکردنی ئەو سەردەمەم،کە بریتی بوو: لەخوێندنەوەی کتێبی ڕەخنەو لێکۆڵینەوەی ئەدەبو زمانو لەمانە گرنگتر ئەوەیە : لەوسەردەمەدا ، بۆیەکەمجار ، ئاشنایەتیم لەگەڵ سەرەتایەکی (فەلسەفە(٣٨))دا پـەیداکرد • دیـاردەی دووەمیش ئـەوەیە : لەساڵی (١٩٤٤) بـەدواوە یـان ڕاستتر ئەوەیە بڵێم لەدانانی (شۆڕشی نائومێدی)یەوە ، توانیومە خـۆم لەو قۆناخە ڕزگاربکەم ، بـەلام چـۆن ڕزگاربوونێك ؟ ، ئـەگەر چـاوێك بـە(ڕازی تەنیایی)دا بگێڕی ئـەبینی : سـاڵیوا هـەیە تـەنیا شیعرێكو سـاڵی واهـەیە دووشیعرم تێـداووتوە ! خـۆئەگەر ئەوەمان بیربێت کە سـاڵی واهەیە تـاقەشیعرێکیشم دانـەناوە ، ئەوسا ئـەتوانی بڵێیت : هەندێك‌جار ، لـەدووساڵدا شـیعرێکم پێووتـراوە ! تـەنانـەت ئـەگەر شـیعرە سـیاسییەکانیشـی بخەیتەسەر ، بڕواناکەم شتێکی ئەوتۆ لەم دیاردەیە بگۆڕێت ! ، بێ‌گومان ئەم دیاردەیـە پێویستی بەلێکۆڵینەوەو لێکدانەوەیەکی ورد هەیە • هەرچەندە مـن نازانم ئەو ڕۆشنبیرەی سەرنج لـەم دیاردەیە ئەدات، چۆنی لێك‌ئەداتەوە، بەلام من بەش بەحاڵی‌خۆم، بـڕوام وایـە : تـۆوی ساردبوونەوەی لەوەدوام ، هەر لەساڵی (١٩٤٤)ەوە خەریکی چەکەرەکردن بـووە لەدەروونمدا ، بۆیـە ساڵی جارێكو دووجارنەبێت ، شیعرم نەووتوە •

هەرچەندە ئەمەی ووتم : هێشتا (گریمانە-فەرەزییە)یەکە،

بەڵام ئەوەندە زەمینەکەی پتەوە ، کە پێویستی بەلێکۆڵینەوەو(٢١) شیکردنەوەیەکی تایبەتی هەیە ، هەرچۆنێك بێت ، ئەوەی لەمەوبەر باسمکرد ، دەری ئەخات : کەمن هەرگیز شیعرم نەکردوە بەپێشەیەکی هەمیشەیی ، بەڵکو ساڵی جارێك یان دووجار ، **لەبارودۆخێکی تایبەتیدا شیعرم داناوە یان بابڵێین** : ڕازی دڵی خۆمم تێدا دەربڕیوە .

شایانی باسە ئەگەر ئێستا سەیری کتێبخانەکەم بکەیت زۆربەی ئەوکتێبە فەلسەفییانەی تێدائەبینی کە لەسەرەتای هەرزەکاریمدا خەریکی خوێندنەوەیان بووم‌و کە دووجارو سیجار لێم‌وون‌بوون‌و کڕیومنەوە ، لەکاتێکدا ئەگەر بگەڕێیت بۆ یەکێك لەدیوانی ئەو شاعیرانەی لەسەرەتای لاویمدا شیعرەکانیان ویردی سەرزمانم بوون‌و زۆربەیانم کڕیبوو ، ئێستا لەکتێبخانەکەمدا نایانبینی ، چونکە هەرجارێك لەناوچووبن ، جارێکی‌تر هەوڵم‌نەداوە بیانکڕمەوە ! ، مەبەستم لەم قسانە ئەوەنی‌یە خۆم‌هەڵکێشم یان وای پیشان‌بدەم کە گوایە من هەر خەریکی خوێندنەوەی فەلسەفەم ، وەیان لەوانەم کە خوانەخواستە ، لەدەریای فەلسەفەدا مەلەئەکەن ! بەڵکو مەبەستم ئەوەیە : خوێندنەوەی ووتارێکم پێ‌خۆشترە لەخوێندنەوەی گەلێك دیوان ، بەمەرجێك ووتارەکە شیکردنەوەیەکی فەلسەفی یان ئەدەبی یان ڕامیاری یان دەروونی تەنانەت یان یاسایی وای تێدابێت کەسوچێکی نادیارم ، بەشێوەیەکی زانستیانە

پیشانبدات • دیارە شیعری ئەو شاعیرانەی لێ‌دەرچێت کە **لەئەدەبی جیهانیدا لوتکەیان گرتوە ، چونکە شیعری ئەوجۆرە شاعیرانە لەمیاسایە بەدەرن ، وە لەگەڵ شی‌کردنەوەیەکی سەرکەوتوانەدا لەتای تەرازویەکدان بەلای‌منەوە •**
لەگەڵ‌ئەوەشدا پێویستە ئەوەش بڵێم : کە تەنانەت خوێندنەوەی شیعری ئەوجۆرە شاعیرانەش ، لەلای‌من کات‌و ساتی تایبەتی خۆی هەیە ، لەکاتێکدا خوێندنەوەی شی‌کردنەوەیەکی ئەدەبی یان فەلسەفی..، لەهەموو کات‌و ساتێکدا بۆلای خۆی ڕاپێچم‌ئەکات! •

بەهەرحاڵ ، پایەی شیعر لەلای‌من بە سێ‌قۆناخدا تێپەڕیوە : لەسەرەتای هەرزەکاری‌و سەردەمێکی لاویشمدا ، پایەی هەرشیعرێك لەلای‌من لەهەموشتێك بەرزتربووەو ئەگەر بڵێم دڵی‌من ئەوسا هەر جێی شیعری تێدائەبووەوە لەڕاستیم لانەداوە، کەئەمە قۆناخی یەکەمە • بەڵام کە بەهۆی خوێندنەوەی ئەوجۆرە کتێبانەوە تامی شی‌کردنەوەو لێکۆڵینەوەی زانستیانەم چەشت ، وردەوردە ئەم یارەی دوایی جێی‌خۆی کردەوە لەدڵ‌و دەروونندا، تا وای‌لێ‌هات بوو بەهاوشانی شیعر، هەروەك چۆن ڕۆمانسێتی‌و ڕیالیزمی سەردەمێك هاوشانی یەك‌بوون لەسەردەمێکی ژیانی مندا ، کەئەمەش قۆناخی دووەمە •

لەپاشترداو لەگەرمەی موتالاکردنی ئەوجۆرە کتێبانەدا ، کاتێکم‌زانی شیعرم فەرامۆش‌کردوە ، بێ‌ئەوەی پێ‌بزانم ، کەئەمەش قۆناخی سێیەمەو تائیمڕۆ درێژەی کێشاوە •

لەم قۆناخەدا وەکو باسمکرد... شیعری لوتکەکانو چەند کاتێکی تایبەتی لێدەرچێ ، شیکردنەوەیەکی سەرکەوتوانە ، یان لێکۆلینەوەیەکی باش بەلای منەوە هەزار شیعر ئەهێنێ .

لەگەڵ ئەوەشدا ، جاروبار ، لەهەندێ بارو دۆخی تایبەتیدا پرشنگی شیعر منی بۆلای خۆی ڕاکێشاوەو لەمەودواش ڕەنگە هەر ڕام بکێشێت ، کە ئەمە هیچ لەویاسایەی پێشو ناگۆڕێت . ئەمەی کە باسمکرد ئەوە ئەسەلمێنێ : کە گەلێ جار وارێك ئەکەوێ چیرۆکنووسێك یان شاعیرێك لەسەرەتای ژیانیدا شیعر بلێت و پاشتر ڕووبکاتە بابەتێکی تر ، وەیان چیرۆکنووس بێتو جاروباریش شیعر بلێتو ، ئەگەر سەیری ژیانی شاعیرو نووسەرانی جیهان بکەین ، ئەم دیاردەیە زۆر بەزەقی ئەبینین لەژیانی ڕۆژانەیاندا ، کە پێویستی بەدرێژکردنەوە نییە ، تەنانەت ئەم بابەتگۆڕینە ئەوەندە شتێکی ئاساییە هیوا هەیە بەدووسێ دێرێك لێی ئەدوێت بێ ئەوەی هیچکەسێك سەرزەنشتی بکات کەنزیکترینیان وەلامی (میخائیل نوعەیمە(٤٠)) یە کە لەچاوپێکەوتنێکدا لێیان پرسیبو : «بۆچی لەسەر شیعرووتن نەڕۆیشتی ؟» لەوەلامدا ووتبوی : «... چونکە خۆبەستنەوە لەشیعردا ،ماندوم ئەکات بەتایبەتی خۆبەستنەوە بەکێشو قافییەوە ، دوای ئەوەش کەدیم شیعر جێگەی بیروڕاکانی منی تێدانابێتەوە ، بەتایبەتی بیرە فەلسەفەییەکانم وازملێهێناو ڕومکردە پەخشان ...(٤١)» . جا منیش ئەگەر بمەوێ وەك

«میخائیل نوعەیمە» بەدووسێ دێڕ وەڵامبدەمەوە ئەتوانم لەسەر شێوەی ئەو بڵێم : «کەوازم لەشیعر هێناوە ، نەك هەر تەنیا لەبەرئەوەیە : کە نەتەوەی کورد پێویستی بەشیکردنەوەو لێکۆڵینەوەی زانستیانە زیاترە(٤٢) ، بەڵکو لەبەرئەوەی خۆشم شیکردنەوەیەکی لەوبابەتەم لەهەموشتێکی دنیا پێخۆشترە ، وەیان لەلای من هەمان تامی شیعری جاران ئەداتو لەگەڵ شیعرە نەمرەکانی دنیادا هاوتایە» ٠

بەڵام داخەکەم ، ئەم ڕاستی یەی من وا بەسادەیی دەرمبڕی ، (کاکەی فەللاح) تێی نەگەییشتوە ، یان ڕاستتر ئەوەیە : نەیویستوە تێیبگات ! بەڵکو هەوڵیداوە بە(بیردۆزە)یەکی داتاشراوی نارەوا لێکی بداتەوە کە هەروا بەسەرپێوە پەنجە بۆهەردوولایەنەکەی ڕائەکێشم کە لەمەوپێش وێنەی هەردووکیانمان پیشاندا ٠ لایەنی یەکەمیان ئەو بەشەیەتی کە (بێدەنگی لەمەوپێشی) منی پێلێك ئەداتەوەو لایەنی دووەمیش ئەوەیە کە لەبەر ئەو ڕوناکی یەدا (بێدەنگی لەمەودوا)شم بەشتێکی مسۆگەر لەقەڵەم ئەدات ! ! ! لەبەشی یەکەمدا (کاکەی فەللاح) : (بێباوەڕی)و (پشتکردنە میللەت)و (قێزهاتنەوە لەجوانیو دڵداری)و ٠٠ گەلێ شتی لەمبابەتانە ئەکات بەهۆی «بێدەنگی لەمەوپێشم» ! ، کە هەریەکێك لەمانە پێویستی بەشیکردنەوەیەکی تایبەتی هەیە ، کە هەڵیئەگرم بۆ نامیلکەیەکی تایبەتی ، بۆ «بێدەنگی لەمەودواشم» .

(کاکەی فەللاح) وەك ووتم زۆر بەدڵنیاییەوە دەری ئەخات کە : جارێکیتر من ناتوانم شیعرێکی (هاوسۆز)و (هاوبیر)و (بەهرەدار)ی وەك ئەوانەی پێشووم بڵێم ۰۰۰ !! ، **ڕەنگە ئەو دڵنیاییەی لەوەوە هاتبێ کەخەڵکی لەوساڵەدا (۱۹۷۷) منیان بەمردو لەقەڵەم دابوو ! !**

بەهەرحاڵ ، من (کاکەی فەللاح) دڵنیائەکەم کە ئێستاش بوکی شیعر جاروبار ئەمجوڵێنێو ، بەتاقیکردنەوەی تایبەتی خۆم بۆمدەرکەوتووە : هەرجارێك ئارەزویەکی دەروونی یان هێزێکی هاندەر ، پاڵی پێوەنابم ، توانیومە شیعری وابڵێم ، کەجێی پەسەندکردنی خاوەندڵان بێو ئەگەر (کاکەی فەللاح) وابزانێت (بێدەنگی من) ئەگەڕێتەوە بۆ (بێدەسەڵاتیم) لە شیعرووتندا ، زۆر بەهەڵەداچووەو تەواوکردنی ئەوسێشیعرەی سەردەمی لاویم لەم چاپە تازەیەداو پاش (۳۳ ـ ۳۷) ساڵ بەڵگەیەکی بچوکە بۆ سەلماندنی قسەی منو پوچبوونەوەی پێشبینییەکەی (کاکەی فەللاح) ۰

★ ★ ★

پێش ئەوەی دوایی بەم پێشەکییە بهێنم ، پێویستە سێخاڵی گرنگم لەبیرنەچێت ، یەکەمیان ئەوەیە : لەچاپی یەکەمدا شیعرەکان بەپێی کاتی دانانیان نەنووسراون ، کەئەمەش ماوەی بەهەندێکەس داوە بەئارەزوی خۆیان ساڵو کات بۆ شیعرەکان دابنێن ، یان هیچنەبێ هەڵەی تێدابکەن ، لەبەرئەوە بڕیارمدا

لەمچـاپەدا بەپێی کۆنیو تازەیی‌یان ، بیاننووسمەوە ، تـاکو بەوجۆرەش لەچاپبدرێنو بـۆ ئەممەبەستە ڕەنجێکی زۆرم داوە سـۆراخێکی زۆرم کردوە تاکو سـاڵی دانانیان سـاغبکەمەوەو لەمڕووەوە گـەلێ برادەر یارمەتی‌یان داوم ، کـە هەرئەوەندەم لەدەستدێت پڕبەدڵ سوپاسیان بکەم(٤٣) •

خاڵی دووەمیش ئەوەیە : ئەو چوارینانەی بەتـایبەتی بـۆ (سـەرکێلی) چەند جوانەمەرگێك نووسراون ، هـەڵبژاردەیەکم لەمچاپەدا جیاکردوەتەوەو خستوومنەتە دوای هـەمووشیعرەکانی ترەوە •

ئەمێنێتە سەر خاڵی سێیەم : لـەچاپی‌یەکەمدا ، نـەستونی ڕاستکردنەوەی ووشەی چەوت هەیەو نەپێڕست بۆشیعرەکـان دانراوە ، جـگە لـەوەی کـە چەنـدجارێك نیوەبەیتێك لەکـاتی چاپکردندا لەبـیرچوە ، بـا ئەوەش بڵێم : کـە خۆشـم ، لەکاتی نووسینەوەی شیعرەکاندا ، دەستکاری هەنـدێ ووشە یان ڕستەم کردوە ، کـە لەپەنجەی‌دەست تێپەڕنابـن ، لەبـەرئەوە نـاچارم لـەمچـاپەدا دەستکاری‌یەکیانبکـەم ، هـەروەها ئـەو دێـڕانە بنووسمەوە کـە چاپی‌یەکەم نەیگرتوون ، بەڵام دڵنیابن لـەوەی هەرگیز مافی ئـەوە بەخۆمنادەم دەستکاری گەوهەرو ناوەرۆکی شیعرەکان بکەم ، ئەگەرچی ئێستا هەندێکیشیانم بەدڵ‌نی‌یە ! ! ! بەمبۆنەیەوە ، ئـەبێ بڵێم کـە نەمتوانی پێشەکی چاپی‌یەکەم ، لێرەدا دووبارەبکەمەوە کـە لـەکاتی خـۆیدا هـاوڕێی بـەڕێز

(د٠مارف خەزنەدار) نووسیبووی ٠ چونکە وەڵامدانەوەو ڕاستکردنەوەی هەندێك بیروڕای چەوت لەم پێشەکی‌یەدا شوێنی بۆ دووبارەکردنەوەی پێشەکی‌یەکەی (د٠مارف) نەهێشتەوە ، بۆیە داوای لێبوردن ئەکەم(٤٤) ٠

لەکۆتاییدا چاپی دووەمی (ڕازی تەنیایی) پێشکەشی خوێندەوارانی خۆشەویست ئەکەم ، هیواموایە ئەمیشیان وەك چاپی یەکەم بەدڵ بێت ٠

ئەحمەد هەردی

١٩٨٤/٤/١٢

پەراوێزەکان

«پــەراوێــزەکــان»

١ـ کاروانی شیعری نوێی کوردی ـ بەرگی یەکەم ـ حەمە حەمەئەمین قادر (کاکەی فەللاح) ـ چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد ـ بەغدا ـ ١٩٧٨ ٠

٢ـ سەرچاوەی پێشوو ل : (١٣٥ ـ ١٦٤) ٠

٣ـ هـاوڕێیانی بـەڕێز کاك (مسـتەفا سـاڵح کـەریم)و کاك (عـەلی شـەونم) بۆیان گێـڕامەوە ووتیـان : ئێمـەیان کـردبوو بـەلیژنەی هەڵسـەنگاندنی ووتارەکەی (کاکـەی فەللاح) ، لەکاتێکـدا کـە پێویسـتبوو چـەندڕۆژێك لەوەوپێش ووتارەکە بخوێنینەوە ، تابتوانین هەڵیسەنگێنین ، بـەڵام ئێمەش وەك گوێگرەکانیتر تەنیا لـەکاتی خوێندنەوەی ووتارەکەدا گوێمانلێبوو کەدیارە بەو ماوە کورتە هیچکەسێك ناتوانێ لەکونو قـوژبنی ووتارێکی وا دووروودرێژ تێبگات ٠

٤ـ کاروانی شیعر ـ پێشەکی (کاکەی فەللاح) ل ـ ١٠

٥ـ سەیرئەوەیە (کاکەی فەللاح) ووشەی (گـریان)ی پێش (هـاوار) خستووە ، ئـەم گۆڕینە هەرچەندە کێشـو مانای بەیتەکە ناگۆڕێ ، بـەڵام سـروشتو ئاهەنگی پیتەکان ، پێشخستنی ووشەی (هاوار) ئەسەپێنێ کەداخەکەم لێرەدا ماوەی باسکردنی نییە ٠

٦ـ کاروانی شیعر ل ـ ١٦٤ ٠

٧ـ مامۆستا (عـومەر عـارف شێخ مەحمود) مامۆستای بـیرکاری بوو لەقوتابخانە ئـامادەییەکانداو یەکێکـە لەنووسـەرو ڕوناکبـیرانی کـورد ، لەگـۆڤاری (شەفەق)دا بەناوی (هەسان)ەوە ئەینووسی ٠

٨ـ کـاتێك شـیعرەکەم تـەواوکرد ، مـامۆسـتا (عـومەر عـارف) ، لـەڕۆژی (٢٠/٥/١٩٨٣)دا سەیرانێکی بـۆ منو کـۆمەڵێ برادەر سازکردو قسەکەی بەجێهێناو بێئێوەناخۆش ڕۆژێکی خۆشمان بردەسەر بەڵام مامۆستا ئێستاش ئەڵێت : ئەگەر (لەبێبەختی گیرفانی) من نەبوایە تۆ نەتئەتوانی شیعرێك کە لەسەرەتای لاویدا نووسیوتە لەتەمەنی (٦١) ساڵیدا تەواویبکەیت ٠

٩ـ ڕەنگە ئەوانەی دڵبەندی شیعریکۆن بن ئەم تەواوکردنە بەهونەرێك نەزانن،

چـونکه لەشیعری کلاسیکیدا هـەربەیتێك بـۆخۆی سەربەخۆیەو مـەرج نی‌یە پەیوەندی بەبەیتێکی ترەوە هەبێت ، بۆیە تەواوکردنی شیعرێکی وەها شتێکی ئەوەندە گران نی‌یە. بەڵام لەشیعری نوێدا، کە وێنەکێشانی تاقیکردنەوەیەك، مەبەستی سەرەکی‌یە ، تەواوکردنی پاش (٣٠-٣٧) ساڵ شتێکی ئاسان نی‌یە.

١٠ـ کاروانی شیعر ل ـ ١٦٣ ـ سەیرئەوەیە (د. عیزەدین) پێشبینی‌یەکی تـر لەزمان (گۆران)ەوە دەربارەی من ئەگێڕێتەوە کە بەتەواوی پێچەوانەی ئەم پێشبینی‌یەی (کاکەی فەللاح)ە ، ئەویش ئەوەیە کە (د. عیزەدین) ئەڵێت، لەگۆرانم بیستووە ووتویەتی : (هـەردی کانیاوێکـە پەنگی‌خواردوەتەوە ، هەرکاتێك تەقی‌یەوە کەس‌نازانێت چۆن ئەتەقێتەوە !!) ، بەم بۆنەیەوە ، ئەبێ دان‌بەوەدابنێم کە گێڕانەوەی پێشبینی‌یەکی وەها لەپاشـ چـەندساڵ لەلایەن (د. عیزەدین)ەوە ، پیشەی مرۆڤێکی ڕاستگۆیە ، چـونکە لام‌وایە هەردکتۆر خۆی ئاگای لەم‌قسەیە بووبێ ، بۆیە مایەی سوپاسـ‌و ستاییشە .

١١ـ کاروانی شیعر ـ ل ١٤٨ .

١٢ـ بڕوانە : ماکسیم گۆرگی ـ في الادب والنقد الادبي ـ يوسف عبدالمسيح‌ثروة ـ توزيع دار بغداد ـ مطبعة الوفاء ـ بغداد بلاتاريخ ـ ص ـ ٢٨ .

١٣ـ هەمان سەرچاوەی پێشوو ـ هەمان لاپەڕە .

١٤ـ تەوژم = تيار .

١٥ـ ڕازی تەنیایی ـ ل ٣ ـ چاپی یەکەم ـ ١٩٥٧ .

١٦ـ بـڕوانە : نووسەری کـورد ـ ژمارە ٧ ـ تەموزی ١٩٨١ ـ لاپـەڕە ٦٣ ـ ووتاری (ئەنوەر قادر محمد) .

١٧ـ ڕازی تەنیایی ـ پێشـەکی لـەلایەن (مـەعروف خەزنەدار)ەوە نووسـراوە لەسـەر ئـەرك‌و لـەژێر چـاودێری (جـەماڵ خـەزنەدار)دا لـەچاپ‌دراوە ـ چاپخانەی شەفیق ـ بەغدا ـ نەورۆزی ١٩٥٧ .

١٨ـ کاك (مەحمود تۆفیق خەزنەدار) کـوڕی تـۆفیق ئـەفەندی عـەزیز ئـاغای خەزنەدارەو لەکۆنەوە هاوڕێمە .

١٩ـ ئـەم زانیاری‌یانە ، مامۆستا (عومەر مەعروف بەرزنجەیی) بۆی‌هێناوم کـە

یەکێکە لەنووسەرە لاوەکان. ئەوەی ڕاستی بێ من ئەم زانیاری‌یانەم بەو ووردی‌یە لەبیرنەمابوو بۆیە بەپێویستی ئەزانم سوپاسی‌بکەم .

٢٠- من هەرچەندە هۆی دانانی شیعرەکەو تەنانەت ئاهەنگەکەشم بیرنەمابوو ، بەلام سال‌و بۆنەی ئاهەنگەکە ، هاوڕێی بەڕێز کاك (مستەفا سالح کەریم) بیری‌خستمەوە ، زۆر سوپاسی‌ئەکەم .

٢١- وەك لەپێشەوە ووتمان (کاکەی فەللاح) لەپاشدا ئەو ووتارەی لەگەل چەند ووتاریکی‌تردا بلاوکردەوە بەناوی (کاروانی شیعری نوێی کوردی)یەوە .

٢٢- بڕوانە کاروانی شیعر ل ١٥٦ - ١٥٧ .

٢٣- بڕوانە کاروانی شیعر ل ١٥٦ - ١٥٧ .

٢٤- بڕوانە کاروانی شیعر ل ١٥٦ - ١٥٧ .

٢٥- کاروانی شیعر ل ١٤٥ - ١٤٦ .

٢٦- گومانی تێدانی‌یە کە لەڕوی کێشەوە (وەمزانی) ڕاستترە ، هەروەها وەنەبێ لەڕوی زمانیشەوە ڕاستنەبێ ، هەرچەندە لەچاپی یەکەمیشدا (وامزانی) نووسراوە ، (کاکەی فەللاح)یش هەر وای‌وەرگرتوە ، بەلام سەیرئەوەیە ، وەك ئەمەی ڕاستنەکردوەتەوە دواووشەشی گۆڕیوە ، واتە(نرخی کوڕانە)ی کردووە بە (نرخی گرانە) ، لەوەش سەیرتر ئەوەیە لەپەراوێزەکەیدا ، (کاکەی فەللاح) ئەلێ : «لەچاپدا بههەڵە - کوڕانە - نووسراوە ، ئەگینا (گرانە)یە !!! » ، بڕوانە کاروانی شیعر ل ١٤٦ پەراوێزی(٨) .

٢٧- کاروانی شیعر ل ١٤٦ .

٢٨- سەرچاوەی پێشوو هەمان لاپەڕە .

٢٩- ئەوەی پێویستە بیلێم کەمن ئێستامبوایە لەسەر ئەووەزنە ئەمشیعرەم نەدەووت ، چونکە ئەمکێشە کێشێکی عەروزی کۆنەو زۆرتر بۆغەزەل‌و ستایش دەستئەدات ، بەلام بۆ چیرۆکی شیعری (چیرۆکەشیعر) کێشێکی زۆر تەنگەبەرەو ئەوانەی لەم کێشە شارەزابن ، ئەم ڕاستی‌یە ئەزانن ، لەگەل‌ئەوەشدا ، توانیم تەواوی‌بکەم .

٣٠ـ ئەوی ئەیەوێت زیاتر لەم باسە بگات ، تکایە بڕوانێتە ئـەم سەرچاوانە :
١/ (فـن الشعر ـ ارسطوطاليس ـ ترجمة عن اليونانية وشـرحه الـدكتور عبدالرحمن بـدوي ـ دارالثقافة ـ بيروت ١٩٧٣ ص٢٦ ومابعدها) ٠
٢/ (في الادب والنقد ـ مكسيم گوركي ـ ترجمة يوسف عبدالمسيح ثـروة ـ فصل كيف تعلمت ان اكتب ـ ص٢٣ ومابعدها) ٠
٣/ (النقد الادبي الحديث ـ د٠ محمد غنيمي هلال ـ الطبعة الخامسة ١٩٧١ ص٥١ ومابعدها وص٢٢٩ ـ ملاحظة المؤلف في الحاشية) ٠
٣١ـ بڕوانە (ڕازی تەنیایی) ـ چاپی یەکەم ـ ١٩٥٧ ـ ل٢١ ٠
٣٢ـ گۆڤاری ڕۆژی کوردستان ژمارە ـ ٤٩ ـ ساڵی ١٩٧٨ ـ ل٤٠ ٠
٣٣ـ هەمان سەرچاوەو هەمان لاپەڕە ٠
٣٤ـ کاروانی شیعر ل١٦٤ ٠
٣٥ـ پێویستە لێرەدا بڵێم کە ئەوشـریتە هاوڕێی بەڕێزم مامۆستا (عبدالله عزیز) بۆیهێنام زۆر سوپاسیئەکەم ٠
٣٦ـ کاروانی شیعر ل١٦٢ ٠
٣٧ـ ئێش‌و ئازارەکانی ڤـۆرتێر ، چـیرۆکی شاعیری گەورەی ئەڵمانی گـۆتەیە (١٧٤٩ ـ ١٨٣٢) کـە لەسەرەتای لاویـدا دایناوەو باسی یەکەم دڵـداری خـۆی ئەکات ، بڕوانە (آلام ڤـرتر ـ ترجمة احمد حسن الزيات ـ الطبعة التاسـعة ـ مطبعة لجنة التأليف والترجمـة والنشـر ـ القاهرة ـ ١٩٦١ ـ ص٥ ـ ٦ مقدمة الدكتور طه حسين ـ ص٧ ـ ١٥) ٠
٣٨ـ ئەوی لەوسەردەمەدا ، بەشێوەیەکی ئاسان‌و ساکارو بۆخوێندەوارێکی سادەی وەکومن نووسرابێت لەوبابەتەوە ، کتێبەکانی (د٠ ئەحمـەد ئەمین)بـوو ،ـ وەك : (مبـادیء الفلسـفة)و (قصة الفلسـفة اليونانية)و (قصة الفلسـفة الحديثة) ، کـە ئەمی دواییان دوو جـزم بوو ، یـەکەمیانی لەئینگلیزیەوە کـردبوو بەعەرەبی‌و سیانەکەی دواییشی لـەگەڵ (د٠ زکی نجیب محمود)دا ڕێکخستبوو ناوی (تصنیف)ی لێنابوو ، وە چەندکتێبێکی تری لەوبابەتەش٠
٣٩ـ من هەر لەکۆنەوە ـ واتە لەساڵی (١٩٥٠)وە شیکردنەوەم لەجیاتی (تحلیل)

بەکارهێناوەو ئێستاش هەر (شیکردنەوە) بەڕاستتر ئەزانم ٠

٤٠ـ بـڕوانە ووتاری (لقاء مع میخائیل نعیمـة ـ جهاد فاضل ـ مجلة ـ آفـاق العربیة ـ السنة السادسة ـ العدد٢ تشرین الاول ١٩٨٠ ـ ص١٢٤) ٠

٤١ـ ئـەوی ڕاستی‌بێت لەدەقی پرسیارەکەی (جهـاد)و لـەوەڵامەکەی (میخائیـل نعیمة)دا باسی وێنەکێشانیش کراوە کە سەردەمێك (نعیمة) خەریکی‌بووە ، بەڵام من هەر ئەوبەشەم وەرگرت کە پەیوەندی بەشیعرەوە هەیە، کێ ویستی دەقی تەواوی پرسیارو وەڵامەکە بخوێنێتەوە ، بڕوانێتە هەمان سـەرچاوەی پێشوو هەمان لاپەڕە ٠

٤٢ـ (کاکەی فەللاح)یش دانی‌ناوە بەم ڕاستیەداو دەری‌ئەخات کە : نەتەوەی کورد «زۆرتر پێویستی بەلقەگرنگەکانی تری ئەدەب هەیـە ، بـەتایبەتی بـەشی ڕەخنەولێکۆڵینەوەی زانستیانە» ـ (کاروانی شیعر ـ ل٦١) ـ هەرچەندە من مەبەستم لەقسەی پێشوو، تەنیا ڕەخنەی ئەدەبی نی‌یە، بەڵام (شیکردنەوە)و (لێکۆڵینەوە) لەهەموو بارێکدا هاوپشتی یەکترن‌و ئەبێ یەکتری تەواوبکەن٠

٤٣ـ جگە لەو بەڕێزانەی لەشوێنی‌خۆیدا باسم‌کردون ، بەپێویستی‌ئەزانم سوپاسی مامۆستایان : کـاك (عومەر عارف)و کـاك (فەرەیدون عەلی ئەمین)و کـاك (ئەکرەم عیززەت)و کاك (شەوکەت غەفور بابان) بکـەم ، بـەتایبەتی کاك (عـومەر) کـە هەمیشە ڕاوێـژم پێ‌کردوە ، چـونکە ئاگای لـەبارو دۆخی زۆربەی شیعرەکانمە ٠

٤٤ـ بەم بۆنەیەوە نەبێ دان‌بەوەدابنێم : کەچاپی یەکەم شیعرەکانمی لە ونبون‌و لەبـیرچونەوە پاراسـتوە ، بـۆیە بەپێویستی ئـەزانم سەرلەنوێ سـوپاسی هـاوڕێیانی بـەڕێز : (د٠ مارف خەزنەدار)و مامۆسـتا (مەحمود تۆفیق)و کاك (جەمال خەزنەدار) دووبارەبکەمەوە کـە هەریەکەیان دەستێکی هەبووە لەبەرهەمهێنانی چاپی یەکەمدا ٠

شیعرەکانی پالزی تەنیایی

چاپی یەکەم / ١٩٥٧

چاپی دووەم / ١٩٨٤

بـێ ئـارامی[1]

ئاخو داخو دەرد ، لـەدەست تـەنیایی ،
پەشـێوی بێحـەد ، دەردی بێدوایـی ،
ئـەم سەرسامیيە ،
بـێ ئـارامیيـە ،
دڵ نـاکـامیيـە :
کـەی دێ کۆتایی ؟

★ ★ ★

بـۆ هەرکوێ ئـەچم پێی خـراپترم...
ناسـرەوێ دڵـەی پـڕ لـەئاگـرم...!
نـە لەناو گوڵزار ،
نـە لای خزمویار ،
نـە لەدەشتوشار ،
ئۆقره ناگرم...!

★ ★ ★

لەدەست شار هەڵدێم ، ئەچمە ناو گوڵزار ،
لەوێشـں هـەڵناکەم ، دێمـەوە ناوشار !
وەك ئـارامنەماو ،
دڵوپـێ سـوتاو ،
خانەیخەو ڕوخاو ،
لـەدنیا بێزار...!

کــه بــەتێکــەڵبوون ، وەهــا بێــزارم ،
بــۆچ بــەتەنیایی : پەشــێوە کــارم ؟!
بۆ وەك ڕەنجەڕۆم ؟
وەڕس بووم لەخۆم ؟
بۆهەرکوێ ئەڕۆم ،
دڵ بــێقــەرارم ؟!

سلێمانی/١٩٣٨

---

(١) ئــەم شــیعرە لەچاپی یــەکەمدا نی‌یە ، یــەکێکە لــەو شیعرانەی لەسەرەتای هەرزەکاریمدا دامناوە ، ڕەنگــە هاوڕێیەکی وەك مامۆســتا (عومەر عارف) نەبێ ، کەسێکی‌تر لێی‌نەبیستبم ، شیعرەکە خۆی شتێکی ئەوتۆ نی‌یە ، بــەڵام لەچــاو کاتی خۆیــدا (کەنزیکــەی نیوەسەدەیەك لەمــەوبەرە)شتێکی تازەیە : چلــەڕوی بــابەتو چلــەڕوی ڕیزکردنو هەڵبژاردنی ووشەی نوێوە ، بۆیــە بەپێویستم‌زانی بڵاوی‌بکەمەوە ٠

(فەلسەفەی دڵداری[1])

شیعری «شیللی»یە ، لەعەرەبی‌یەوە کراوە بەکوردی •

کـە[2] جۆگا تێکەڵی چەم بێ‌و چەمیش تێکەڵ بەدەریا بێ
شەماڵیش پـڕ لەهەستی بێ ، نی‌یە شـت تاك‌و تەنیا بێ

بەقانونی خـودا[3] ئەشیا ، ئـەبێ : تێکەڵ بەیەکتر بن
ئیتر ، بۆچی مـن‌و تـۆ تێکەڵی یەکتر ببین نابێ ••؟!!

---

(١) لەبیرم‌دێت کاتی‌خۆی ، ئەم‌شیعرەم لەگـۆڤاری (المجلة)ی (عبدالحق فاضل)ەوە وەرگـرتـوە کـەئێسـتاشـ دەقـە عـەرەبی‌یـەکـەیم لـەبـیرە ، ئـەوەشم لـەبیرە کـە لەگۆڤاری (گەلاوێژ)دا بلاوکراوەتەوە ، بەلام نووسەری بەڕێز مامۆستا (عومەر)ی بەرزنجەیی بیری‌خستمەوە، کە لە(١٤)ی ئەیلولی(١٩٣٩)دا ئـەم‌شیعرە لـە حەوتەنـامەی (ژیـن)دا بلاوکـراوەتەوە ، واتە چەندمانگێك پێشـ‌ئەوەی گۆڤـاری (گەلاوێژ) لەشوباتی (١٩٤٠)دا ئەم‌شیعرە بەپەخشان بکـات بـەکوردی‌و لەژمـارە (٣)ی سـاڵی(١)دا بلاوی‌بکـاتەوە • کـەچـی لەساڵی(١٩٤٢)دا کە ئەم‌شیعرەی من لە(گەلاوێژ)دا نووسرا ، تێبینی‌یەکی وای لێ‌نووسـرابوو کـە وابگەیێنێت ، گـوایە : شـیعرەکەی مـن لەپەخشانەکەی (گـەلاوێژ)ەوە وەرگـیراوە !! لـەکاتێکدا کـە شیعرەکە چەندمانگێك پێشـ پەخشانەکەی (گەلاوێژ) ، لە (ژین)دا بلاوکراوەتەوە وەك مامۆستا (عومەر) بـیری‌خستمەوە • بەم‌بۆنەیەوە زۆر سـوپاسی مـامۆستای ناوبراو ئـەکەم ، هیوادارم وێنەیان زۆربێت ، هەروەك سوپاسی مامۆستا (مستەفا ساڵح کەریم) ئەکەم کە ناوی (عبدالحق فاضل)ی بیرخستمەوە •

(٢) لە(گەلاوێژ)دا (کەجۆگە) نووسراوە •

(٣) لەڕوی کێشەوە ئەبێ بڵێیت : (خووا) ـ بەدوو (واو) ـ لەبەرئەوە (خودا)م بەڕاستترزانی •

كە کێوو کەژ بکەن ماچی هەموو ئاسمانی بەرزوشین ،
شەپۆلیش هەروەکو دڵدار ، لەملیەك دەستی ئاڵابێ ..

ئەبەد نابێ: کە خوشکی گوڵ، برای دەرکاتو لێیدووربێ،
کە تیشکی ڕۆژ ، زەمینی هەروەکو دولبەر ، لەکۆشابێ

ئەوا مانگیش ئەکا ماچی بەحر، گەرتۆش نەکەی ماچم[٤]..،
هەموی بێکەڵکە ئەم ماچانە ، بێتۆ فائیدەی نابێ[٥]..

بەغدا/١٩٣٩

(٤) لە(گەلاوێژ)دا «گەرتۆش نەکەی ماچێ» نووسراوەو بەپێی ئەوەی کە مامۆستا (عومەری بەرزنجەیی) بۆی نووسیوم وادیارە لە(ژین)یشدا هەر (ماچێ) نووسرابێ ، ڕاستی‌یەکەی ئەوەیە کە نووسیم .

(٥) ئەم شیعرە لەچاپی یەکەمدا نی‌یە .

(ئـەی دیـدە پەری[1])

ئەی دیدەپەری ! بـەو دەمە ، بـەو کوڵمەگوڵینە
بۆکەس نی‌یە تاسەر ، ئەوەرێ : ئـەم گوڵی‌ژینە
تاسەر نی‌یە ئـەم‌نازە ، وەهـا دووری مـەبینە
ئـەوچـاوە گـەلاوێـژە خـەڵاتی کـە بـرینە !
ئەو زوڵفە کە ئێستاکە دووتوێی عەنبەری چینە،
ڕۆژێکی‌کە دێ ، تێکەڵی توێی خـاکی زەمینە !

★ ★ ★

ئـەوگەردنە بێگـەردە کـەوەك تەختی بلوورە ،
ئـەو لێوە کـەوەك خونچە تەڕو ناسكو سوورە
ئێســتاکە بـەبێ‌ڕەحمی سـزای جـەورو فتورە
لای‌وایە ، کـە ژین فانی نی‌یەو ڕێگەیی دوورە !
نایزانێ کە هـەر پەنجەیێ لـەم‌خاکی زەمینـە
کوڵمی دەهەزار(لەیل)و دەمی سەد(مەم‌وزین)ە !

---

(۱) ئەم شیعرە کاتی خۆی ، لەڕۆژنامە ، یـان بـابلێین : حەوتەنامەی (ژین)داو بەناوی : (دواییت لەبیربێ) بلاوکراوەتەوەو لەهەندێ شوێندا ، دەسـتکاری شعرەکە کراوە (بڕوانە ژینی ژمارە ـ ۵۷۷ ـ ۲٤ی ئەغەستۆس ـ ۱۹۳۹ ـ ل ٤) کە لەدەرفەتێکی تردا باسی‌ئەکەم • لەساڵی ۱۹۵۷دا من کە شیعرەکەی خۆمم لـەبەربوو ئـەوەبوو لـە(ڕازی تـەنیایی)دا بـلاوم‌کردەوە بێ‌ئـەوەی گوێ‌بدەمە دەستکاری‌کردنەکەی (ژین) •

شـایانی باسە من ئێستاش دەقی شـیعرەکەی خۆمو هـەندێك شوێنی ئـەو دەستکاری‌یەی ژینم بەتێکڕایی لەبیرماوە ، بەلام بۆئەوەی بـەوردی شـوێن‌و ئەندازەی دەستکاری‌یەکان بزانم ، حەزم‌کرد دەقی بلاوکردنەوەکەی (ژین)م لەبەردەستدابێ ، لەم ڕووەوە زۆر سوپاسی هاوڕێی بەڕێز کاك (عـەبدوڵلا عەزیز) ئەکەم ، کە نەك هەر ژمارەو ساڵی ڕۆژنامەی (ژین)ی بۆدۆزیمەوە ، بەڵکو دەقی بلاوکردنەوەکەی ژینیشی بۆهێنام •

ئــەمڕۆ دڵی بێچارە ئــەبەی ئــەیخەیە نــاوداو
نــایزانی سبەینێ ئــەکەوی ســەرکزو دامــاو !
ئەوجوانی‌یە ئەڕواتو لەچــاو گوم‌ئەبێ وەك‌ئاو
ئەوڕۆژە ئــەبێ دائیمە هــەر بێنیە بەرچاو...
تــا ڕەحمێ‌بکــەی ئێستەکە بــەم زامو بــرینە ،
ســەرکزنەبی لــەو : جێگــە بێ‌سامانی زەمینــە

★ ★ ★

ئەم چەند قسەیەم،ووتوە بەتۆ ،ئێستە[2] بەچاکی
گــەرچی ئەشیزانم[3] : دڵی بەردت نی‌یەباکی !
مەڕوا نەرە ئەمڕۆ ، کــە بەڕو مەت گــوڵی تاکی
بــڕوانە سبەینێ : کــە لــەناو دامەنی خاکی !
سەد لــەیلی وەکــو تــۆ بووە لــەم ڕۆشنی ژینــە
ئێستاکە لــەناو ، جــەرگەیی تــاریکی زەمینە !

سلێمانی/١٩٣٩

(٢) لەچاپی یەکەمدا لەباتی (ئێستا) ، (ئەمڕۆ) نووسراوە (ل٢٤) .
(٣) لەچاپی یەکەمدا (گەرچی ئەش‌زانی) نووسراوە ، هەمان لاپەڕە .

(تانگۆی کوردی[1])

تاقانەخونچەی باخی ژیانم ..
زیندوکەرەوەی ئاواتی بێگیانم !
ڕۆشنکەری : ڕێگای ژینو مانم ..
بالەدەستی ، ژینیپەستی ، شارودێ ، شارودێ
ڕاکەینو ڕووبکەینە : چۆڵهەردێ، ناوهەردێ .
تەنیا ، وەك ئاسکۆڵەی کۆسار ،
ڕووبکەینە قەدشاخو ناوگوڵزار[2] .

★ ★ ★

لەقەدپاڵی شاخی هەزاربەهەزار ..
لەسای سێبەری درەختی ناوگوڵزار .

---

(١) ئەم شیعرەم لەسەر ئاوازێکی ڕۆژئاوایی داناوە ، لەچاوپێکەوتنێکی ئەدەبیدا (ساڵی/ ١٩٨١) ووتبووم ڕەنگەئەم شیعرەم ساڵی/١٩٣٨ ووتبێت ، بەڵام لەدوایییدا چەند بەڵگەو سۆراخێك بیریانخستمەوە : کە لەساڵی/ ١٩٤١دابووە، پێش ئەوەی ببم بەمامۆستای قوتابخانە بەیەكدوومانگێك ، بەهەرحاڵ ، من ئێستا لەدووشت دڵنیام : یەکەمیان ئەوەیە دانانی شیعرەکە ساڵی/ ١٩٤١بووە ، دووەمیان ئەوەیە ، دڵنیام لەوەی کاتێك ئەم شیعرەم ووتووە ، هیچ جۆرە ئاشنایەتیم لەگەڵ هیچ حیزبو سیاسەتێکدا نەبووە ، بەڵام هاوڕێی بەڕێزم : (د. عیزەدین مستەفا) وائەزانێت ئەمشیعرە دوای ساڵی/١٩٤٩ دانراوە ، لەبەرئەوە ئەیکات بەبەڵگەیەك بۆ بیروباوەڕی ساڵانی دوای١٩٤٩ی من ، بڕوانە دکتۆرانامەکەی مامۆستای ناوبراو : (الواقعية في الادب الكردی ـ دار المكتبة العصرية ـ بلا تاريخ ، بيروت ـ ص١٠٩) ، لەکاتێکدا کەوەکو لەپێشەوە نووسیم ، ساڵی/ ١٩٤١ ووتراوە .

(٢) ئەم دێرە لەچاپی یەکەمدا ، لەبیرچووبوو .

کونجێ بکەین : بەهێلانەو هەوار ..
دەستلەگەردن، تاکومردن، شۆخ‌وشاد ،شۆخ‌وشاد
خەمی دنیا : بەماچ بدەین بەباد ، هەربەباد ...
گـۆنـات - هـەڵمـژم پـڕبـەدەم
سورهەڵگەڕێ هێندە ماچی کەم ..!

سلێمانی/ ١٩٤١

شـۆڕشی نـائومێدی

«لەکاتێکدا کـە ئادەمزاد ، بـەڕێکەوت بۆیدەرئەکەوێت : کە ئـەو تریقەی پێکەنینانەی ، بەماکی خۆشەویستی ئەزانی ، هەوێنی تەفرەدانو دەسـت بڕینە ، لەکاتی وادا ، ئادەمزاد ، ڕقی لەدڵداریو خۆشـەویستی بەجۆرێك هەڵئەستێ کـە حەزناکات تەنانەت چارەی ئەو یادگارانەش ببینێت کە لەو دڵدارییە بەجێماون٠٠ لەکاتێکی وادا ئەم هەڵبەستەی خوارەوە دانراوە» :

★ ★ ★

بناغـەو چینی دیـواری ،!
تـەلاری بەرزی دڵـداری

بەسـەر لانـەی دڵا ڕوخـا ! تەپوتۆزی خـەمی هێنـا
بـەدوی باڵـداری ئـاواتی ، فڕیوی بێسەروشوێنا !
دەسا ئـەی پاییزیماتەم ! ئـەوەندەم تاسـە پێماوە :
هەموو ئـەو یادگارەی لـەو : ژیـانی عەشقە جێماوە
بـەجارێ وەك گـەڵا سـروەیخەزانت گشتی ڕامالێ ،
بەوردی هەرگەڵاییەکی ، ببـا بـۆ : قوژبنو چاڵێ٠٠!

★ ★ ★

دەبا (با) ڕەش لەدواییدا ،
لـەبیابـانی٠٠ لمـاویـدا

تـەپوتـۆزێکی وا بێنێ ، هـەوا یەکجـاری بخرۆشێ
سـەری ئەو قوژبنوچـاڵە ، وەکـو گۆڕیچە داپۆشێ !

لەپاشانا بەبایوەشتا ، لەسەردا هەوریڕەش بێنێ ••!
بەگۆڕییادگارا ، با ، بەخوڕ تاوێ ••• ببارێنێ ••!
دەبـابمرێ بـەیەکجـاری لـەگۆڕی تەنگوتـەنیـادا
نیشانەو ناوی هـەڵگیرێ لەنـاو : بازاڕی دنیادا •• !

★ ★ ★

بـەڵێ با گەردەلولێ بێ ،
ئەوی بۆنێکی تۆی لێبێ••

وەکو ئەوپوشە ڕاپێچیبکا بـۆ : گۆڕی تـەنیایی •••
بـەگوێیا بـابچرپێنێ : نقـامی عومری کـۆتایی ••!
پەپو[1] ، هاوڕازی[2]وێرانەو، نیشانەی مەرگیڕوناکی
بەدەنگی شومی بـا شیوەنبکا بـۆ گیانینـاپاکی •••
لەسەر ئەو دەنگوئاوازە ، دەبـا شەیتانیڕاڕایی ••،
سەمای پڕتەوسی بێشەرمی بکا بۆ عەشقیکۆتایی ••!

★ ★ ★

دەبـا دەستی سـتەمکاری :
ژیـانی پـڕ لـەزۆرداری

لـەیادا بیسڕێ شێوەت لـەیادی ژینو گەردونا •••!
بەبێڕەحمانە غەرقیکا ، لەبەحری قوڵی ونبونا ••!
ونیکا بـا لـەبەرچاوم ، نیگـاری چـاوی فێـلاویت

---

(١) پەپو : لێرەدا مەبەست (کوندەبەبو)ە کەلای ئێمە (کوندەپەپو)شی پێئەڵێن •
(٢) لەچاپی یەکەمدا (هامڕاز) نووسراوە (ڕازی تەنیایی ـ ل١٩) •

گـوڵی بێبۆنی جوانیتو بـزەی سەرلێوی زەهراویت
بـەتاپۆی[٣] یـادگاری تێکشـکاوی بێسـەروپێوە ٠٠
بەدڵداری عومرکورتو شـەوانی جوانەمەرگێوە ٠٠!

سلێمانی/١٩٤٤

(٣) تاپۆ لەشارەزوور بەتارماییەك ئەڵێن کە بەعاستەم دیاربێت ، لێرەدا لەجێی (شبح)ی عەرەبی بەکارهێنراوە ٠

(دڵێکــی تێکشـــکاو[1] ••!)

ئەمشیعرە ، هەرچەندە لـەچاپی یەکەمدا حـەوت بـەیتە ، لـەگەڵ ئەوەشدا ڕۆشنبیران ، گـەلێك بـایەخیان پێداوەو لێی دواون ! هیواببووە ئـەمشیعرەی ، بەیادکردنەوەی قۆناخێکی سـیاسی زانیوە ! لـەبەرئەوە پێیوابووە ، دوای سـاڵی ١٩٤٩ دانراوە ! وەك هاوڕێی بەڕێز (د• عیزەدین مستەفا[2]) ، هیواش بووە: گرەوی لەسەرئەوە کردوە ، کە گـوایە من ناتوانم ئـەم شیعرە تەواوبکەم ! وەك هاوڕێی بەڕێز مامۆستا (عومەر عارف) ، هیواش بووە ، وەك مامۆستا (کـاکەی فەللاح) کەلایوابووە ، نەك هەرتەنیا لەمشیعرەدا نەمتوانیوە (بگەمە کۆتاییەکی سەرکەوتوانە) ، بەڵکو جارێکیتر ناتوانم شیعرێکی تـری لەوبابەتە بڵێم !!•• ، بـەهەرحاڵ ، لەوانەشـە ، ئـەوانەی ئـاشنای شیعری کـۆنن ، ئەم تەواوکردنە بەهونەرێك نەزانن ! چونکە لەشیعری کۆندا لابردنو زیادکردنی چەندبـەیتێك ، شتێکی ئەوەندەگران نییە •

هەرچۆنیبێت ، ئێستا ، کە شیعرەکەم تەواوکردووە پێشکەشی ڕۆشنبیرانی کوردی ئەکەم ، هیوامەوایە ،تامی هەمان حەوت بەیتەکەی پێشوی لێببینن •

ئەحمەد هەردی

بەسەرسامی لەسەر لوتکەی بڵندی گەنجی وەستاوم !
شـەریتی عـومری ڕابوردووم وەکوخەو دێتەبەرچاوم

---

(١) ئـەم شیعرە لـەچاپی یەکەمدا نـاوی (نـائومێدی)یە ، چـونکە لـەوێدا ، بەسەرهاتیدڵ ، کەمەبەستی سەرەکیی شیعرەکەیە ، تەواونەکراوە ، بڕوانە (ڕازی تەنیایی ـ چاپی یەکەم ـ ل٢٣) •

(٢) هاوڕێی بەڕێز (د• عیزەدین ڕەسوڵ) ، وائەزانێت ئەم شیعرە دوای سـاڵی (١٩٤٩) دانـراوە ، لەبـەرئەوە بەیادکردنەوەی قـۆنـاخێکی سیاسی ، یـان بەشیوەنێکی ئەوقۆناخەی ئەزانێت ! ، بڕوانە دکتۆرانامـەکەی : (الواقعية في الادب الكردي ، ص ـ ١٠٩) ، لەکاتێکدا ئەمشیعرە لەساڵی ١٩٤٦دا ووتراوەو باسی بەسەرهاتی خۆشەویستییەکەو هیچیتر •

شـریتی چی ؟ سەراپا سەرگوروشتەی[٣] نـائومێدیمە
فلیمی پـڕ لە ناسـۆری هـەرەس هێنـانی لاویمـە

تروسکەی تیابەدی‌ناکەم ، سـەرنجم چەندە لێدا‌وە
لەتـاپۆی نامـرادیم‌و تەمی ناسـۆری بـەولاوە ٠٠ !

ئـەوی ئـەوسـاکە ڕوناکی‌ئەدا بـەم ژینە شێواوە[٤]
دڵێکی پڕلەئاهەنگ‌بوو ، کەئێستا پاکی ڕوخاوە ٠٠ !

★ ★ ★

بـەڵێ ئەوسـا دڵێکم‌بوو ، کەسەرچـاوەی ژیـانم‌بوو
دڵـێ : مەڵبەنـدی ئاوات‌و تـەوژم‌و تینی گیانم‌بوو

دڵـێ : گوڵزاری‌دڵـداری‌و بەهەشتی خۆشەویستی‌بوو
وەکـو بتخانـە مەیـدانی بتـی جوانی‌پـەرستی‌بوو

لـەگـەڵ هـاوارو گریـانی هـەژارانا لـەشینابوو
لەگـەڵ ناڵـەی کـەساسانا لـەخورپەو ڕاچـەنینابوو

لـەژێرسایەی ئەوینێکا ، هـەمووسیحرێکی پۆشی‌بوو
لـەکونجێکی خەرابـاتا[٥] ، خـەریکی بـادەنۆشی‌بوو

---

(٣) لەچاپی یەکەمدا (سەرگوزەشتە) نووسراوە ٠

(٤) لەچاپی یەکەمدا ، نووسراوە (ئەوی یەك‌تۆزە ڕوناکی ئەدا ٠٠٠) ٠
بیرمە من لەبنەڕەتدا ووتبووم : (ئەوی ئەوساکە ڕوناکی ئەدا ٠٠٠) ، بەڵام کەبۆ کاك (مەحمود تۆفیق)م نووسی‌یەوە ، خۆم ئەو دەستکاری‌یەم کردبوو ، کەئێستا ئەودەستکاری‌یە بەڕاست‌نازانم ٠

(٥) خەرابات : مەیخانە ٠

دڵــێبوو : دارودیــواری هــەموو مەستی نیگارێبوو
هــەمــووسوچێکی دەســکردی ، بەڵێنی تاقــەیارێبوو

دڵێ ، خونچەیتەمای وابوو ، لەخۆشیئەو دەمیواکا[٦]
کەتیشکی ئــەو لەلێویدا ، گوڵاوپڕژێنی دنیاکا ٠٠ !

دڵــێ ، ئامادەبوو ، تــاری ، هەزارئاوازی لێهەستێ
بەمەرجێ : گوڵبەدەم جارێ بەمەستی لێیبدا،دەستێ !

تــەلاریدڵ ، کەدیــواری وەهــا مەستیئەوینیبوو :
لەباوەشگرتنی باڵای ، هەموو ئاواتی ژینیبوو ٠٠ !

گوڵوگوڵزاری دڵ وابوو :خەیاڵی ڕۆژو هیشەویان :
(کەوا پڕشنگیدووچاوت،بڕێژێ چاویبێخەویان[٧]!)

وەنەوشەو نێرگزو شەوبۆ ، هەموو سەرخۆشی تاسەیبوون
لەتەك سروەیبەیانیدا : تەماداری هــەناسەیبوون٠ !

هەناسەیئەو ، کەبێ ،ڕایانژەنێتو ماچیکا ، ڕوویان
کەدایبێنێ ، لەجێی سروەیبەیانی ، زوڵفو گێسوویان٠٠!

---

(٦) دەمی واکا : دەمیبکاتەوە ٠

(٧) سەرچاوەی ئەم نیوەبەیتە لەشــیعرێکی (میخائیل نوعەیمە)وە وەرگــیراوە : (کحل اللهم عيني بشعاع من ضياك كي تراك) ٠

هەموو پێکێکی مەینۆشی ، بەیادی ئەو ، کە پڕ مەی بوو
لەمــەیخانەی دڵا کەیلی : بزەی ئەو جووتەلێوەی بوو !

هــەمووپــاڕانەوەی وابوو ، بەشێــوان و سبەینانێ :
کەڕۆژێ لێوی پڕتاسەی ، لەســەردوولێوی ئەو دانێ !

* * *

کەچی ئەوکۆشکی چــەندساڵەی ، دڵم بنچینەکەی دانا
بەتەنیا گەردەلولێکی (نەهاتی) ، چووبەئاسمانا ..!

هــەموو ئەو نیازو ئاواتەی ، لەناوناخی دەروونابوو
لەداخی بێ بەڵێنی ئەو ، بەجارێ تەفروتوونابوو ..!

بــەڵێ ، کاتێ بەخۆمزانی ، بەهاری پــڕ ئەوین ڕۆیی
خــەوو ئاواتی چەندساڵەو بەڵێنی پێ گەیین ڕۆیی ..!

گــەلێکم پشکنی دنیا ، لەدووی ئەوجووتەلێوەی ئەو ،
هەزار ئەفسوس! نەئەوڕۆژەم بەدی کردو نەشێوەی ئەو .. ،

نەپرشنگی لەخونچەی دا ، نەپەنجەی دا ، لەتاری دڵ(٨) .. ،
نەبەژنی شۆخ و شەنگی بوو : بەمیوانی تەلاری دڵ(٩) ..!

---

(٨) لەم بەیتەوە، بەتێکڕایی وەڵامی بەیتەکانی پێشوو دەستپێ ئەکات، بۆنموونە: نیوەی یەکەمی ئەم بەیتە ، پەیوەندی بەبەیتی دەیەم و یانزەیەمەوە هەیە .

(٩) ئــەم نیوەی دووەمەشــ ، وەڵامی بــەیتی دوانزەیەمەو تکام وایە لەبەیتەکانی تریشدا بگەڕێنەوە بۆ بەیتەکانی دوای بەیتی دوانزە ... هتد .

نـەچاوانی گوڵیڕشتو نەکلچێوکێکی پیاهێنـا ••!
نەپرچی نێرگزیمەستو ، وەنەوشەیشینی داهێنا••!

نـەڕێکی نایەسەرلێوو ، نەبیستم ڕازیشیرینی •••
نـەماڵئاوایی لێکـردم ، نـەئیتر شێوەییمبینی ••!

★ ★ ★

بەڵێ ئەوخونچەیەی چەندهەنگ پەشۆکابوون لەژێرپێیدا
خەوی ڕۆژوشەویوابوو : گزنگی چاویتۆ لێیدا[10] ••!

کەچاویتۆی نـەدی شێوا ، لـەداخا کوڵمیخواکردی
گـەڵاکانی وەکوعومری منی بێچارە بـابردی[11] ••!

تەلیدڵ، چەندەسەیریکرد، کەپەنجەیتۆی نەدیچاوی
دەروونیبوو : بەگۆڕیچەی هەمووئاوازی تاساوی••!

تەلاریدڵ کەڕۆشنبوو ، بەوەی تـۆبیبەمیوانی ••
هەواریچۆڵوهۆڵیبوو : بەگۆڕی گردیسەیوانی[12] ••!

گوڵیباخیدڵم ، چاوی ، بەدوی‌تۆدا ئەوەندگێـڕا••
هەتاکو چاوەکەیخۆشی ، لەدەوریچاویتۆ گێڕا ••!

(١٠ـ١١) لـەم دووبەیتەوە ، جارێکیتر ، وەڵامی بەیتەکانی پێشوو ، یەکبەیەک دەسـتپـێئـەکات ، بـەڵام بـەدرێژی (بـڕوانە بەیتەکـانی دەیـەمو بەیتەکانی دوایئەو) •

(١٢) گـردیسەیوان : گـردێکی بچوکە گۆڕستانی شـاری سلیمانییە ، کەوتوەتە باشوری خۆرهەڵاتی سلیمانییەوە •

وەنەوشەودەستەخوشکانی ، لەبێمەیلی هەناسەی تۆ ،
هەناسەی دەرنەچوودەمیانو تاساشن ، لەتاسەی تۆ ..!

وەیا ئەوپێکەڕەنگینەی کەهەرنەیبیستلەتۆ دەنگێ..!
لەداخا بادەکەیڕشتو ، سەریخۆیدایەبەر سەنگێ..!

لەپاشا ، گەردوتۆزقاڵی ، کەوەککەرتی دڵیمنبوو
یەکی ڕویکردەسوچێکو لەتاریکیشەوا وونبوو ..!

★ ★ ★

بەڵێ ، ئێستا ئەویجێماوەبۆمن ، یادگارێکە ..!
بەسەرهاتی دڵیوردو بەسەرچوونی بەهارێکە ..!

(لەساڵی ١٩٤٦دا ووتراوە و
لەنیسانی ١٩٨٣دا تەواوکراوە)

(شانزەساڵ چاوەڕوانی[1])

دوێنێ لـەتەك نـەمانی سورایی خـۆرنشینا ••
کەشەو هێواشـی بـاڵی ، کێشا بەسـەر زەمینا[2]

تـۆماری شـانزەسـاڵی ژیـانی خۆشـەویستیم
ئـاواتی پـڕلەتاسـەی دەروونو گیـانیبرسـیم

بـەجـارێ نـایەچـاڵی ژیـانی پـڕسـزاوە ••
کەشەوقی چـەندەگەنجی هـەژاری تیاڕزاوە[3] !

---

(١) ئەمشیعرە کـە لەسـاڵی ١٩٤٨دا ووتراوە ، یادکردنەوەی خۆشەویستییەکی سەرەتای هەرزەکاریمە (موراهەقە) کـە لەساڵی ١٩٣٨دا کۆتاییهاتووە ! ، واتە : لەکاتێکدا ووتراوە کەهیچ تێنوشوێنەوارێکی ئەوخۆشەویستییە لەدڵو دەروونمدا نەماوە ، بەڵام گێڕانەوەی بەسۆزی بەسەرهاتێکی لەوێنەیخۆی ، لـەلایەن هـاوڕێیەکی ئـەوسامەوە ، بـووبەهۆی دانانی ئـەمشیعرە ، کـە لەدەرفەتێکیتردا باسیئەکەم •

(٢) لەچاپی یەکەمدا ، لـەباتی (کێشابەسەر زەمینا) نووسـراوە : (کێشابەڕوی زەمینـا) •

(٣) کاکەی فەللاح لـەنێوان بـەیتی سێیـەمو چـوارەمدا ئەمبەیتەی نووسیوە :

(دوێنێ کـەوەك بـرایم ، بـەکوێری دائەنیشـتم
لەپڕ بەخۆری جوانیت ، لەبوونی خوا ، گەییشتم)

لەپێش هەمووشتێکدا ، (دوێنێ کەوەك برایم••) نییە ، بەڵکو ڕاستییەکەی: (ئەوسـا کەوەك بـرایم••)ە ، جگـەلەوە ئەمبەیتە ، سـەرەتای کۆپلەیەکی تازەیە ، ئەکەوێتە دوای بەیتی شەشەم ، بـەڵام لەبەر ئەوەی لەکاتی خـۆیدا

←

لـەتەك هـەموو عـەزاب و ژیـانی بێ هێـوادا ،
ئـەم ڕەنجی سـاڵەهایەم ، کـەگشتی چـووبەبادا

لەتەك ئەمانەشا ، مـن ، هەرچەندە تێگەییشتووم
کەدووی خەیاڵی دووری ، پەری‌نیگارێ کەوتووم!

لـەکانی قـوڵی دڵمـا : کـەبۆتە گـۆڕی ئـاوات
ڕژاوە نـەقشـی بـاڵای بڵنـدی ئـاڵـووالآت !

عەبابەیلێ/١٩٤٨

←

تەواوم نەکردوە ، فرێدانیم بەڕاستتر زانیوە • باسی ئەوە لێرەداناکەم ، کە ناوەرۆکی ئـەم بەیتـە ، وێنـەیەك ئەکێشـێت ، کـە پێچـەوانەی وێنـەی شەش بەیتەکەی سەرەوەیەو ، کەئەبوو (کاکەی فەللاح) ، هەربەوەدا بیزانیایە ئەوبەیتە ئەکەوێتە دوای شەش بەیتەکەی پێشـوو ، ئـەڵێم : باسی ئـەم خاڵە هەڵئەگرم بـۆ شوێنی خۆی ، بـەم بۆنەیەوە پێـویستە ئەوەبڵێم کـەمەبەست لەووشەی (هەژار) لەم بەیتەدا (بەسزمان)ە نەك ئەوهەژارەی (کاکەی فەللاح) لـە(کـاروانی ـ ل١٥٩)دا بـاسی ئەکات ، وەك لەشـوێنی خۆیدا بـەدرێژی لێی ئـەدوێم •

(پێنج‌خشته‌کی له‌سه‌ر غه‌زه‌لێکی «شێخ‌نووری[1]»)

(١) قـه‌ت نه‌ده‌ی ئازاری گیانی مه‌ستو بێدارانی‌شـه‌و
خۆت نه‌خه‌یته‌ به‌ر شـه‌پۆلی ئه‌شـکی بێ‌پایانی شـه‌و
ئه‌ی‌کچی خواوه‌ندی جوانی‌و ئه‌ی‌چرای دیوانی‌شه‌و !
«خـۆت‌بپارێـزه‌ لـه‌ ئاهی دڵبـرینداراانی شـه‌و[2]
نـه‌ك خواناكـه‌رده‌ گـیرابێ دۆعای نـالانی‌شه‌و !»

★ ★ ★

(٢) وێڵـم‌و تاریكـه‌ ده‌ورم ، فه‌رشـی ڕێگـه‌م مه‌ینه‌ته‌
بێ‌كه‌سم ، ته‌نیائـه‌ناڵم ، مه‌رگی‌خـۆمم عه‌زره‌ته‌[3]
سازی ئاهه‌نگی‌شـه‌وانم ، سـۆزی‌جه‌رگی له‌ت‌له‌ته‌
«یـاوه‌رو یـاری ئه‌نیسم ئـاهو ئه‌شـكی حه‌سـره‌ته‌
ئـافه‌رین ئه‌ی باره‌كه‌ڵلا ، دیده‌یی گـریانی شه‌و !»

★ ★ ★

(٣) وانـه‌زانی ده‌سـتی خـه‌م یـادت له‌دڵـدا ده‌رئـه‌كا
ئه‌شـكی خـوێنینم ده‌لیله‌ بـۆ كه‌سـێ بـاوه‌ڕ نه‌كا
گیانه‌كه‌م به‌و تیشكی چاوه‌ی شه‌ڕ له‌گه‌ڵ ئه‌خته‌ر ئه‌كا

---

(١) شێخ‌نوری شێخ‌ساڵح (١٨٩٨ ـ ١٩٥٨) یه‌كێكه‌ له‌شـاعیره‌ گه‌وره‌كانی ئـه‌م چه‌رخی دواییه‌ی نه‌ته‌وه‌ی كورد (بـڕوانه‌ ـ شیعرو ئـه‌ده‌بیاتی كـوردی ـ نووسینی ڕه‌فیق حیلمی ـ به‌رگی دووه‌م ـ به‌غدا ـ ل١٩٩ ـ ٢٠٨) .

(٢) سێ دێـڕه‌كه‌ی پێشـه‌وه‌ هی‌منه‌و دوودێڕی نـاوكه‌وانه‌كه‌ هی خوالێخۆشبوو شـێخ‌نوری‌یه‌ .

(٣) له‌چاپی یه‌كه‌مدا (ته‌نهائه‌ناڵم) نووسراوه‌ ، كـه‌ (ته‌نیـا) ڕاستتره‌ (بـڕوانه‌ پێشه‌كی ئه‌م دیوانه‌) .

«دڵ ئەبێتەقەترەیێ خـوێن‌و لـەدیدەم سـەرئـەکا
هـەر کەڕابورێ بەدڵما : سـوحبەتی جارانی‌شەو»

★ ★ ★

(٤) هاودەمێ‌فەرموی : لەبەرچی کردەوەت‌گریانەهەر ؟
تـافی‌لاوێتیتە ، لاوی ، قـەڵبەزەی سـەیرانە هەر
من‌ووتم سـەیران‌و خـۆشی پێشکەشی شـادانەهەر
«ئەشکی حەسـرەت لازمی جەمعی سـیابەختانەهەر
شـەو نمی سوبحە دەلیلی قـەترەیەك گریانی شەو»

★ ★ ★

(٥) هـەولی زۆرم‌دا ، لەداوی زوڵفی ئـەو بێ‌مروەتە
دەرچـم‌و دوایی‌بهێنـم ، بـەم عـەزاب‌ومـەینەتە
پێی‌ووتم : بێ‌سودە هەوڵت ، تاکوماوی جێگەتە[٤] !
«نـوری ! لەم پێچ‌و خەمی زوڵفە نەجاتت زەحمەتە
لای سەخی تەبعان مەحاڵە ڕوخسەتی میوانی شەو •»

هەڵەبجە/١٩٤٨

---

(٤) ئەم دێرە لەچاپی یەکەمدا لەبیرچووە •

(چەپکەگوڵێك بۆ «ستفاتمە»)

(لەپێشەکی ئەم دیوانەدا ، بەدرێژی باسی ئەمشیعرە کراوە : بۆچی دانراوە ؟ لەچ بارو دۆخێکیدا دانراوە ؟ ... هتد ، لەبەرئەوە هەرکەس حەزئەکات لەمباسە تێبگات ،بابگەڕێتەوە بۆپێشەکی ئەمدیوانە کە وەڵامی گەلێك پرسیاری جۆربەجۆری هەندێك برادەر ئەداتەوە) .

فاتمە[1] ! دووچاویمەستت ، پـڕتەلیسمی جوانییە
پـڕ شەرابی خۆشـەویستیو عارەقی یـەزدانییە ،
بـەژنو باڵاکەت نموونەی : هـەیکەلی یـۆنانییە ،
لارولـەنجـەت مۆسیقایە ، بەستـەیە ، گـۆرانییە
بووکیڕازاوەی خـەیاڵم ، گیانەکەم ستفاتمـە !
تـاقە پرشـنگێکی چـاوت ئـەوپەڕی ئـاواتمـە ..

★ ★ ★

گـەرچی دڵـداری لەخـاکی ئێمـەدا ، ئەفسـانەیە
هـەر بەتەنیا بـۆ کـوڕی خـاوەنتـەلارو عـانەیە
گیـانەکـەم ! ئـەمما دڵیمـن لـەو دڵـەشـێتانەیە
بێئەوەی هیچ شكبەرێ ، کـوژراوی ئەوچاوانەیە
هەر بەتەنیا خۆشەویستی شكئەبەم ، ستفاتمـە !
سەروەتم ناوێ ، بـزەی تۆ : ئەوپەڕی ئاواتمـە ..

★ ★ ★

خۆشەویستیوا کـە نامەی خـوایە بـۆ پێغەمبەران
بەرزو ناسك ، وەك هەناسەی پـڕ گوڵاوی دولبەران
نەك وەکو حـەزکردنی دینارو گەوهەر پـەروەران

(١) لەچاپی یەکەمدا «فاتیمـە» نووسـراوە ، بڕوانە (ڕازی تەنیایی ـ ل٢١) .

ئــەو کەسانەی بۆ قڕانێ ، چەندە دنیان هــەڵوەران !
خەڵقی تــر ، پارە پەرستی ، با بکەن ، ستفاتمــە !
مــن بەتەنیا ، تــۆ پەرستی ، ئەوپەڕی ئاواتمە٠٠٠

★ ★ ★

زۆر کەڕەت هــانم ئەدا ، داخــی دەروونی پــڕ گڕم
بۆتی هەڵڕێــژم : سکاڵای ناسکی گــەرموگوڕم٠٠٠
داخــەکەم ، کــاتێ کــەدێمە بــەردەمت ، واقی وڕم
وام ئەشێو ێنێ بــەجۆرێ نــایەڵێ هیچ دەر بڕم ٠٠!
بووکی ڕازاوەی خەیاڵم ! گیانەکەم ستفاتمــە٠٠!
گوێیە بۆ ئەمڕازە شلکەی ، ئەوپەڕی ئاواتمــە٠٠
سلیمانی/١٩٥٠

(دوو چەشن دڵداری)

ئـەمشیعرە لەچـاپی یەکەمدا نـاوی (دڵداری کچیتازە)یە[1] ، ئەگەرچـی لەبنەڕەتدا نـاوی (دووچەشن دڵداری) بوو ، هەروەها ئەمشیعرە (هەمان چیرۆکـی خـۆشەویستی) مـن‌نییە ، وەك (کـاکەی فەللاح) ئەڵێ ۰۰۰ ! جا بۆئەوەی چاکتر لەمشیعرە تێبگەیت ، تکایە بڕوانە (پێشەکی ئەمدیوانە) ۰

* * *

ئـەمدڵەی وەك بتپەرستێ ڕووئەکاتە چـاوەکەت
نوێژئەکا بـۆ : تیشکی چاووزوڵفە تێك‌ئاڵاوەکەت
گەرچی ئەیشێلی بەزەبری قـۆندەرەو پێـلاوەکەت
قـەت بـەدڵڕەق باست‌ناکەم ، نایزڕێنم : ناوەکەت
چـونکە ئەیزانم تـەلاری یـارە خـواپێداوەکەت
مەستی‌کردووی ، بـۆیەنابینێ‌لەعاستم ، چاوەکەت

* * *

بـاخەوان بـۆئـەومـەبەستە گـوڵ‌ئەلاوێنێتەوە :
بـۆ ئـەوەی گـەورەی‌بکاو بـۆ پارە بیگۆڕێتـەوە
بیفرۆشێ بـەوکەسـەی خـەڵقی ئـەڕوتێنێتەوە !
بـۆئەوەی مێزی‌شـەرابی ، پێ‌بـڕازێنێتەوە ۰۰۰
کچ لەلای‌ئێمەش گوڵێکە ، بۆیەپەروەردەی‌ئەکەن[2]
تـا بڕازێنێتەوە : مێزی شـەرابی دەوڵـەمەن ۰۰ !

* * *

ڕەنگە لاتوابێ کەگوایا : یـارەکەت مـارەت‌ئەکا
یـا بەکەیبانووی تـەلاری بەرزی ئـەمشارەت‌ئەکا

---

(۱) بڕوانە چاپی یەکەمی (ڕازی تەنیایی ـ ۱۹۵۷ ـ ل۲٦) ۰

(۲) لەچاپی یەکەمدا نووسراوە (کچ‌لەلای ئێمە) ۰

ئەمخەیاڵەت خاوە ، تووشی : داوی ئەومارەتئەکا
چونکە وەك گورگێکە مەیلی ئەو لەشولارەتئەکا
ئەو بەتەنیا بۆ گوڵی سەرمێزی بادەی[1] تۆیئەوێ
هەر کەجارێ بۆنی کردی ، جا گوڵێکی نوێی ئەوێ !

★ ★ ★

ئەو ، گوڵی بۆ : مێزیبادەو پۆکەرویاری ئەوێ
واتە : تۆی بۆ تێپەڕینی کاتیبێزاری ئەوێ
من ، گوڵم بۆ : تۆویباخی ژینودڵداری ئەوێ
یانیمن ، تۆم بۆ : ئەوینی عومرییەکجاری ئەوێ
تۆم ئەوێ وەك گوڵ لەباخی ماڵی مندا هەڵبدەی
نەك گوڵی سەر مێزی ئیمڕۆبیتو پێخوستی سبەی !

★ ★ ★

من ، ئەوینمهینی عومرەو ، هی خەویشەوگارنی‌یە
وەك خەوی خاوەن تەلارو خاوەنی دینارنی‌یە
هەربوەو هەرگیز ئەمێنێ ، هینی جارو بارنی‌یە
ئاوی‌لێلی گوێرەشیوێ ، چەشنی هی ڕووبارنی‌یە
جا ئیتر من وافسەیخۆم پێ ئەیاندی ، بێدرۆ
حەزئەکەی هەروەتپەیوونە ڕوونەکەرەوە بڕۆ !

لەساڵی ١٩٥٠دا ووتراوەو
لەساڵی ١٩٨٣دا تەواوکراوە

---

(٣) بادە : شەراب ، مەی ٠

(تــەپڵــی بــەتــاڵ)

ئەمشیعرە کە لەساڵی ١٩٥١دا ووتــراوە ، بەســەرهاتی کابرایەکی ڕوخاوە کە لەسەردەمی (پاشایەتیدا) ، ڕووئەکاتــە کۆشکێكو لــەوێ : ڕوخــانــی خــۆی مۆرئەکاتو دوایئەوە بەرزیئەکەنەوەو ئەبێت بەخاوەن پایەیەکی بــەرز ... ، بەڵام (کاکەی فەللاح) تەواونەکردنی ئەمشیعرە بەهەڵئەزانێ ، بۆئەوەی ئەمشیعرە بەئارەزووی خۆی لێكبداتەوە .. (بڕوانە پێشەکی ئەمدیوانە) .

★ ★ ★

(وەمزانی : کەناموسوحەیا نرخی کوڕانە[1]
ڕاستگۆیی وولات پەروەری ، ئەنجامیژیانە
نەمزانی بــراکەم ، هــەموو ئەم نــاوەزلانە
وەك تەپڵیبەتاڵ ، گەرچی زلوگەورەیە ، دەنگیان
دەسکردیخــەیاڵن ، لــەژیانا : نیـیــەڕەنگیان !)

★ ★ ★

(نەمزانی ئەتیکێتی ســەدەیتازە ، ڕیــایە !
ئــادابیلــەلایە ئــەویوەكلــۆتیوەهــایە
فیزی ئــەمو ئەو هــەڵئەپەڕێنێ بــەســەنایە
کێباوی هــەبوو ـ نۆکەرە ئــەو ، گــوێئەلەقێنێ
مەیمونە ، تەشیڕێسە ، بــەدڵ پیاهەڵئەخوێنێ !)

★ ★ ★

بەمجۆرە ئەڕۆیشتو لەبەرخۆیەوە ئەیووت :
بڕوا کە نەکەیت، یاکەنەبی ئێستەکەدەمکوت

---

(١) (کاکەی فەللاح)...(کوڕانە)ی کــردووە بە(گــرانە) ! ، لەوەشــی ســەیرتر ئەوەیە ، لەپەراوێزیشدا ئەڵێت : «لەچاپدا بەهەڵە (کوڕانە) نووسراوە ئەگینا (گرانە)یە..!» (کاروانیشیعر ـ ل١٤٦ ـ پەراوێزی ٨) .

فەرمو ئەوەگەل : چۆنی ئەڵێم ، وایەکوتومت
گـەورەی کـە لـەبەر پـارە تـەشی ڕستنە پیشەی
بچکۆلە کەشی نـۆکەری‌یە ، کـاری هـەمیشەی !)

★ ★ ★

(چەندساڵە، لەڕێی ئەمگەلەدا، منکەئەسووتێم
کەس نرخی نەزانیمو هەتا تێ نەگەیی لێم ۰۰۰!
ساشەرتە کەمیللەت ئەمەبێ ، بیخەمەژێرپێم ۰۰
هـەرچەندە بـەسەرزاری ئـەبێ : گەلمەبەسم بێ
بۆشوێنەوونی ، بەرزیی ئەو : گورزی دەسم بێ[2]!)

★ ★ ★

ئـاوا بـەڕقو کینەوە هـەنگاوی ئـەنا بۆی
پیلانی ئەکێشا بـەخەیاڵو خـەوی بێ شۆی[3]
تاگەیی‌یە تـەلارێكو کـەمێ هاتەوە سەرخۆی
وەك دوودڵی‌یـەك ، قـاچی ببـەستێتەوە تـاوێ
وەسـتاو ، لـە پاشا ، چـووەژورێ بـەشەقاوێ

★ ★ ★

لەوڕۆژەوە هـەرچی کـەئەزانیو نەئەزانی
لەو کۆشکە هـەڵیڕشتو فرۆشتی بـە نیهانی
کـۆتایی بـەژینی لـەوەپێشی ، بەوەهانی !

---

(٢) ئەو بەیتانەی لەنێوان دووکەوانەدان ، قسـەی کابرای ڕووخاوە کـەئەڕواو لەبەرخۆیەوە ئەوقسانەئەکاتو قسەکان لێرەدا تەواوئەبێت ۰

(٣) بێ‌شـۆ : بێ‌ئـەندازە ، لـەئەندازەبـەدەر ، بـڕوانە (دیـوانی مەولەوی ـ لێکدانەوەی مەلاعبدالکریمی مدرس ـ بەغدا ـ ١٩٦١ ـ ل٣٣) ۰

لەوساوە قەڵەمبازی ئەدا : پایە بە پایە !
بۆ هەڵمەتەکاسەی گەلەکەی ، بووبووەسایە[٤]

★ ★ ★

ئینجا کەگەیی ئەو بەڕێەو پایەیی ئەمڕۆی[٥]
کۆبوونەوەلێی : پایەپەرستانی وەکوخۆی
تاکو بەتەشیڕستنو بادانی درۆ بۆی
سەودا لەپەنایا بکەنو (جێ) بفرۆشن
پاروو بگلێنن بەشەوو بادە بنۆشن

★ ★ ★

شەو مێزیشەرابی کەئەڕازایەوە بۆکۆڕ
ڕووناکی ئەبەخشی لەشەوا ، ویسکییی سەرمۆر !
جا پێكو سەری گەرمو قسەو بابەتی سەدجۆر
هەر پەخشی ستاییش بوو بەسەر کاکی بەڕێزا
هەر گوڵ ئەکرا ، جا ، بەیەخەی خاوەنی مێزا !

★ ★ ★

تەنیا کەئەبوو ، یا خەفەتێ کاریئەکردتێی
ئەیدی کەقسەی هاودەمەکەی دێتەوەبەر گوێی

---

(٤) سایە : سێبەر ، هەڵمەتەکاسە : مرۆڤی چاوچنۆکی خۆتێهەڵقورتێنو بێچاووڕوو • بڕوانە (فەرهەنگی خاڵ - ٣ - ٤٣٠ - سلێمانی ١٩٧٤ لەناوەوە ١٩٧٦ - لەبەرگی فەرهەنگەکە نووسراوە) •

(٥) پایەیی ئەمڕۆی : مەبەست ساڵی (١٩٥١)ە کەشیعرەکەی تێداووتراوە ، چونکە باسی کابرایەکی ڕووخاوە لەسەردەمی پاشایەتیدا •

بەمشێوەیە ، ئەیخوێندەوە ، ئەونامەیە بۆخۆی[٦] :

(فەرموتە : ئەوەی خزمەتی ژێردەستی مەبەستبێ
پێویستە وەکوئێوە : مەزنبێتو بەدەستبێ ..!)

★ ★ ★

(پاکانەئەکەیت بۆ: هەوەسی نەوسنوبرسیت؟!
گـوایا کەلەبەرخزمەتیگەل ، عاشقیکورسیت ؟
کـورسیتکەهەبێ ، دادیگـەلی لێوەئەپرسیت ؟
قوربان ! بەچڕەنگ پێتئەکرێ : خزمەتیکونجێ
تاسودی لەگەڵ سودیسەری گەورە ، نەگونجێ ؟)

★ ★ ★

(خـۆ گەر بیەوێ ئـەو سەرە ، پیلانێ بتاشێ
یابۆ گەلەکەت ، سازیبکا : کورەوو ئاشـێ
ئەیبینی کەلەم دامەیەدا ، ئـەتکەنە : داشێ !
ئەوسا مەزنیت ، دەرئەکەوێ ، خـەونو خـەیاڵە
ئەو گەورەییەی ئێوە وەکو : تـەپڵی بەتاڵە[٧] !)

★ ★ ★

هـەرچیووتبوو هاودەمەکەی ، گشتیوەهابوو
پیـلانوگـەلو ڕۆڵەیی گەل ، ئـاگروکابوو

(٦) ئەوبەیتانەی دوای ئەمدێرە خراونەتە ناو دووکەوانەوە ، نـامەی هـاودەمی کابـرای ڕووخـاوە ، کـە بۆکابـرای ڕووخـاوی نـاردووەو ، بەقسەکاندا دەرئەکەوێ کەنامەی هاودەمەکەی لـەوەڵامی نامەیەکی کابـرای ڕووخـاودا نووسـراوە .

(٧) لێرەدا : نامەی هاودەمەکەی تەواوئەبێت .

بـۆسودیکەسانێ ، ملیچــەندرۆنە شکابوو !
لــەم نەقشەیەدا ، کــاکیمەزن ، پیادەییشابوو[٨]
لافیمــەزنیو گــەورەییئەو ، هــەروەکوبابوو !

★ ★ ★

ئەوسا قسەکەی هاتەوەگوێ ، زۆربــەزولاڵی
(تۆ دەنگیدەهۆڵێکی ، وەیا : تەپڵیبەتاڵی٠٠!)

لەساڵی ١٩٥١دا ووتــراوەو
لەساڵی ١٩٨٣دا تەواوکراوە

---

(٨) پیادەی (شــا) لەیاری (شــەترنج)دا ، هیچ دەســەڵاتێکی نیە ، هەرئەبێ سنگ بنێ بۆپێشەوە ٠

(چـاوەڕوانی بێهوودە)

هەموو ڕۆژێ لەبەرسەیری بتی ئەو بەژنوبالایە
لەسەرڕێیدا ئەوەستم‌من ، هەتاکو ئاوی‌پێم‌دایە !

بـەدووچـاوێ کەشەوقی‌چاوەڕوانی ئەیترۆکێنێ
بەدووچاوێ کەسرڕی قوولی لاوێتی ، ئەدرکێنێ

سەرنجی‌ڕێ‌ئەدەم ، ڕێگا ، هەموو شێوەی‌ئەوی‌تیایە
وەکودنیا لەناوجوانی‌ئەواتوابێتەوە ، ٠٠٠ وایە

شنەی‌با، باسی‌جوانی‌ی‌ئەو، بەگوێی‌مندائەچرپێنێ
هەموو دەرکەوتنی‌شـۆخێ ، دڵی‌من دائەخورپێنێ

بەڵام‌خورپەی‌تەواوی‌دڵ لەگەڵ هەنگاوی ئەودایە
کەسەرتاپا لەئاوازی بەهەشتی‌خواوە ٠٠ پەیدایە

بەڵێ ! کاتێ«کەئەودەرکەوت ، ئیترمن‌بێ‌سەروشوێنم»
بەتیشکی‌خۆری‌جوانی‌ی‌ئەو، بەجارێ قوڵپ‌ئەدا خوێنم

وەکوچۆن نەونەمامێ ، گەردەلوول ئەیباتوئەیهێنێ
لـەشم موچڕکی‌دڵداری ، وەهاناخی ئەبزوێنێ !

★ ★ ★

ئەگەرچی وەك خەیاڵیمن عەبادەوری لەشیداوە[1]
لەئەنــدامو لەشــولاری بڵندوڕێکی ... ئاڵاوە

بــەڵام کاتێکەبا چمکیعەباکەی لائەدا ، تــاوێ
ئەڕێژێ پووزینایابی ،لەسیحریخوایی ، لافاوێ

سلێمانی/ ١٩٥١

(١) ئاشکرایە کە لەمبەیتەوە (کۆپلە)یەکی تازە دەستپێئەکات بەڵام کاتی خۆی پێمتەواونەکرا !.... .

(ڕازی تـەنیـایی)

ئەمشیعرە هەرچەندە لەساڵی ١٩٥١دا ووتراوە ، بـەڵام شیوەنێکە ، یـان ئاوڕدانەوەیەکە لەقـۆناخێکی لەوەپێشـتر ٠٠ واتـە لـەمڕووەوە ، تـاڕاددەیەك لە(شانزە ساڵ چاوەڕوانی) ئەچێت، وەکو لەونامیلکەیەدا، باسیئەکەم کەئەکەوێتە دوای ئەم دیوانە ٠

ئەحمەد هەردی

★ ★ ★

ژیانو ئـەرکیناخۆشیی : پـەپولەیئارەزوی کوشتم
شـەرابیجامیدڵـداری ، لـەتافیلاوییـا ، ڕشـتم !
تـەمیڕۆژانی پـڕمەینەت ، وەهـا تـاریكوچڵکنبوو
نیگاریخۆشـەویستیدڵ ، پـەریئاسایی ، تیاونبوو !
شـەویتەنیایی ، ڕووناکیچـرایئـاواتی ، خنکـانم
دەسـینـاکامی ، ئـاوازیدەروونیکـەیلی ، تاسـانم
ئـەوائێسـتا لـەگەڵزامی ،

دەروونـی پـڕلـەنـاکـامی
ئـەپێومچـۆڵی : سـەرسامی

★ ★ ★

لـەتەنیاییشـەویژینا ، ئـەنێم هـەنگاویکوێرانە !
نییـەدەسـتێ ، دەرمبێنێ لـەناوئـەمگـۆڕەوێـرانە
نییەجـوانێ ، سەریکاسم ، بنێمەسـەردڵینـەرمی !
کـەهیلاکی لەشمدەرکا ، خـەوی سـەرباوەشیگەرمی
ئـەگێرمچـاویبێتینـم ، بـەتاریکیشەوا ، سەرسام
نییەپرشنگیدووچاوێ ، کەڕووناکیبکا ، ڕێگـام ٠٠!

بەغەیری باڵی غەمناکی ،
شەوی پڕ ترس و سامناکی ،
نی یە یەك تۆزە ڕووناکی !

*　　*　　*

نی یە تەنیا پەریزادێ ، کە باڵم پێوەنێ ، نازی
کە بەهرەی سیس و ژاکاوم ، ببوژێنێتەوە ، ڕازی
تریقەی ئەو ، تەمی ئەم یەئسە ڕامالێ لەسەر چاوم
وەکو لایلایە ژیری کا ، دڵی منداڵی گریاوم
بەڵێ گوێ هەڵئەخەم بێجگە لەخورپەی سست و لێدانی !
دڵی پەستم ، کە نووزەی دێ بەعاستەم ڕازی پەنهانی
نی یە هەردەنگی هیچ نایێ ،
لەهیچ شوێنێ لەهیچ لایێ
شەقەی باڵێ شنەی بایێ ..!

سلێمانی/ ١٩٥١

(صَلواتُ المحبّ)[1]

مُنذُ أنْ أشرَقتِ في دُنيا الغَرامْ
تَسكُبينَ السِحْرَ في جَفنِ الوُجودْ
بِتُّ كالنَشوانِ مِنْ خَمرِ الهُيامْ
أنطِقُ القيثارَ مِنْ لَحْنِ الخُلودْ

★ ★ ★

يا مِثالَ الفَنّ ! يا طَيْفَ الالِهْ !
في حَنايا القَلْبِ قَلبي المَعْبَدِ
بَسْمَةٌ تَرْنو عَلى تِلْكَ الشِفاهْ
تَغْمُرُ الدُنيا : بِنُورِ سَرْمَدِيّ ...!

★ ★ ★

بَسْمَةٌ تُوحي لأذهانِ الزُهورْ
سِرَّ ذَيّاكَ الغَديرِ الناعِسِ
تُنعِشُ الآمالَ ، تَشْوى بِالحبُورْ
في فؤادي المُسْتَهامِ اليائِسِ .

★ ★ ★

فابْسُمي كَالزّهْرِ في وَجْهِ الصَباحْ
أوْ كَآمالي الّتي لاتَنْتَهي

(١) لەکاتی خۆیدا ، خالید سەعیدی هونەرمەند ، ئەمشیعرەی لەگۆڤاری «الهاتف»ی (نەجەفی)دا بڵاوکردەوە ، لەگەڵ سەرپۆتێکی ڕۆمانسییانەی ژیانیمندا ، داخەکەم ژمارەی گۆڤارەکەو ساڵی دەرچونیم لەبیرنەماوە ، هۆی دانانی ئەم شیعرە لەپێشەکی ئەمدیوانەدا باسکراوە ، تکایە سەرنجیبدە .

ئەحمەد هەردی

وآسكُرِي العُشّاقَ بالخمْرِ المُباحْ
مِنْ ثنايا ذلِكَ الثّغْرِ الشّهِي

★ ★ ★

ثغْرُكِ السّابِحُ في مَوْج السّنا
فاضَ مِنْ وَجْهٍ سَماوِيٍّ وَديعْ
دافِئٌ كالشّوقِ فِي جَفْنِ المُنى
رائِعٌ كالسِحْرِ .. كالفَنِّ الرَفيعْ

★ ★ ★

وَجْهُكِ .. أوّاهُ .. ماجَدْوى الكَلامْ ؟
في جَمالٍ .. لَجَّ في .. أسرارِهِ
إنَّ سِرَّ الحُسْنِ في ذاكَ القِوامْ
تَعْجِزُ الأقلامُ عَنْ إظهارِهِ

★ ★ ★

فانْظُري قَدْ ضاعَ هذا العابِدُ
في الدّياجي وَحدَهُ صِنْوَ السِّقامْ
باتَ يَكْفيهِ شُعاعٌ واحِدٌ
مِنْ سَنا عَيْنَيْكِ في هذا الظّلامْ

بغداد/ ١٩٥١

(ئۆباڵی خۆت بەئەستۆی خۆتە)[1]

بەدەستی خـۆت ، کەجـامت خستەسەرلێوت غـەشیمانە
ئەگەرزەهریشی تێدابوو ، گوناهی خۆتە ، بیزانە ...

هـەڵـە یاخودگوناهت کرد ، لەکـاتێکا کـەبێ هـۆشی
سـزاو تـاڵاوی هەرچی بێ ، ئـەبێ وەك بادە ، بینۆشی

ئەگـەرپیاویتو ئەیـزانی ، کـەوا ئـۆباڵی کـردارت
لەئەسـتۆی وردی خۆتایە ، ئیتر بێ سـوودە هاوارت !

(١٩٥٣)

(١) ئەمشیعرە ، سەرەتای چیرۆکێکە ، کەداخەکەم کاتی خـۆی تـەواونەکراوەو ، ئەو سێ بەیتەی لێرەدا نووسراوە ، قسەی قارەمانی چـیرۆکەکەیە ، کـەدوای ئەمقسانە خۆی ئەکوژێ ! داخـەکەم تەواونەکردنی ئەمیشـ ، بووەبەهـۆی ئەوەی : گەلێك قسەی نارەوای دوابخرێ ! و هەرکەسێك بەباری دڵی خۆیدا لێکی بداتەوە ! بۆ ئەوەی چاکتر لەمچیرۆکە بگەیت ، تکایە بـڕوانە پێشەکی ئەم دیوانە ! .

ئەحمەد هەردی

(خـەرمـانـە ۰۰۰ !)[1]

چسـرپێکت لـەناودڵـدا ، حەشـارداوە بـەپەنهانی ؟
کەچـاوت چەشنی ئاوێنە وەهـابێپەردە درکانی ۰۰۰
ئەزانم دڵهـەیە ، وەك‌مس ، کەژەنگ‌ئەدێنێ بەئـاسانی
دڵـی‌تـۆ زێـڕی‌تێزابە لـەکوێوە ژەنگی‌هـەڵهانـی ؟
ئـەمانە گەرچی‌تێناگەم ، بـەڵام پێویستە بیزانی[2] :
هەتـا مـاوم لـەدنیادا ، فـریشتەی بـاخـی‌ئـاواتـم
بەدڵ هەرچەشنی‌خەرمانە ، لەدەوری مانگی‌گۆناتم ۰۰ !
(١٩٥٣)

---

(١) ئەم‌شیعرە لەچاپی یەکەمدا ناوی (من‌وتۆ)یە (ڕازی‌تەنیایی ١٩٥٧ ، ل٢٨)۰
(٢) ئەم‌دێرە لەچاپی یەکەمدا لەبیرچووە ۰

(پـەیـامی یـار[1])

لـەیـارەوە :
لـەشۆخ و شـەنگی پـارەوە ،
لـەڕازی ... پـڕنیهانییا ،
لـە تـەك شنەیبە یـانییـا ،
پـەیـام لەیـاری جـوانەوە ،
گـەیشتەلام ..

★ ★ ★

بـەرامـەکـەی ،
گـولاوی بـاخی نامـەکەی ،
کـەئاوی زیندەگانییە ... ،
شەرابی کامـەرانییە ... ،
گوڵیهیوای ژیـانەوە ... ،
گوڵی هیوام ...

★ ★ ★

چ نامەیێ ؟
چ پـەنجەیـێ چ خـامـەیـێ ؟
ئـەوەنـدە دڵ ئـەکـاتەوە ؟ !
خـەفـەت لـەبیر ئەبـاتەوە ،
ئـەخـاتە نـاخی گیانـەوە :
تەزوی بەتام ... ؟ !

سلێمانی/١٩٥٨

---

(١) ئەمشیعرە لەچاپییەکەمدانییە، چونکە دوایدەرچوونی چاپییەکەم، دانراوە.

بۆسەر کێلی گڵکۆی ئازیزان

پاشکۆی ـ یان بەشی دووەمی ڕازی تەنیایی

(بۆسەرکێلی گلکۆی ئازیزان)

«پێشەکی»

کاتێك کە(ڕازی تەنیایی) بۆ یەکەمجار ، لەچاپدرا ، من تەنیا دوو(چوارینم) ، بەبۆنەی مردنی دوولاوی جوانەمەرگەوە دانابوو ، کە هەردووکیان لەچاپی یەکەمدا نووسراون • بەلاّم دوای دەرچوونی (ڕازی تەنیایی) ، ناچار بووم تکای هەندێك برادەرو ناسیاوی بەڕێز بگرمو ، هەندێك چوارینی تری لەوبابەتە(١) ، دابنێم ، جا ، لەبەرئەوە ، وام بەچاکزانی ، هەڵبژاردەیەکیان بخەمە دوای دیوانەکەوەو لەشیعرەکانی تری جیابکەمەوەو ناویبنێم : (بۆ سەرکێلی : گلکۆی ئازیزان) ، چونکە هەریەکێکیان ، بەومەبەستە دانراوە : کەلەسەر کێلی ، ئەوجۆرە کەسانە بنووسرێت •

شایانیباسە ئەو چوارینانەی بۆ ئەومەبەستە دانراون ، گەلێك لەوەزۆرترن کەلێرەدا نووسراون ، بگرە لەوانەیە : سێئەوەندەو چوارئەوەندەی ئەمچوارینانەی ئێرەبن ، بەلاّم هیچیانم لەبیرنەماوەو لایخۆشم نەنووسراونەتەوەو وەکو بیرم بێت، هیچیشیانم لەوپلەیەدا نەدیوە کە سۆراخێکیان بکەم ، تاکو لێرەدا بینووسمەوە •

بەمبۆنەیەوە ، پێویستە بڵێم : من هیچشتێکم ئەوەندەیئەوە پێگراننییە ، کە لەسەر داخوازی خەڵك شیعردانێم ،

بەتایبەتی ئەوشیعرانەی لەسەرکێلی مردوان ئەنووسرێن ، بەڵام لەگەڵ ڕوولێنانی دۆستو ئاشنایاندا ئەڵێی چی ؟! لەناو ئەوشیعرە کەمانەدا کە لێموونبوون ، تەنیا داخ بۆ (شیوەن)ەکەی (بێکەسی) شاعیر ئەخۆم ، کەبۆ یادکردنەوەی مامۆستای ناوبراو دامنابوو لەکۆبوونەوەیەکی سینەمای (سیروان)دا لەسلێمانی خوێندمەوە ، داخەکەم لەگەڵ هەموو هەوڵو تەقەللایەکدا بۆم نەدۆزرایەوە · لەکۆتاییدا هیواموایە ئەم چەندچوارینە هەڵبژاردەیەشتان وەکوئەوانی تر بەدڵ بێت··

١٩٨٤/٤/٢٢

ئەحمەد هەردی

(١) بۆ (کەمالی جەلالسائیب) ووتراوە، کە لە ١٩٣٨/٧/٢٤دا لەڕانیە کوژراوە:

بای ئەجەلهاتو لەناکاو ، دەفتەریژینی دڕیم
تاکودوێنێ خونچەبووم ، ئەمڕۆ بەناهەق ، هەڵوەریم !

وەك بروسکە نەونەمامێ داڕنێ ، وەختیچرۆ
هاتو گوڵڵەیوێڵ[2] لەناکاو[3] ، بێگوناه جەرگی بڕیم !
(١٩٣٨[4])

★ ★ ★

(٢) بەزمان (موحەممەد کەریم)ی هاوڕێمەوە ووتراوە کە لەسەرەتای لاویدا ، خۆیکوشتووە:

برام واتێنەگەی ئاخم[5] ، لەداخی نائومێدیمە
ئەگەرچی زامیسەرسنگم : نیشانەی جوانەمەرگیمە !
بەڵام بۆیە دڵمبەرگوللەدا : زانیم کەچیتیایە
دڵێوێنەی کچیتیابێ ، نەمانی باشە بۆچیمە[6] ؟ !
(١٩٥٣)

(٣) بـۆ (مـەهتابی شـێخجەلالی شـێخڕەشید) ووتـراوە کـە لەهەڕەتی لاویدا جوانەمەرگ‌بووە :

کـەڕابوردی بـەئەسپایی ، لەسـەرئەم‌گۆڕە پـێ‌دانێ
کـەمەهتابێکی تێدایـە ، مـەگەرئەوخوایە بیزانـێ !

لەبـاخی خۆشەویستیدا ، گوڵاڵـەی نەوجـەوانی‌بـوو
کەچـی کاتی‌گەڵاڕێزانی‌ئەو ، هێشتا ، بەیـانی‌بوو !
(١٩٥٩)

★ ★ ★

(٤) بۆ (نەژادی ڕەمزی‌ئەفەندی) ووتـراوە کـە قوتابی کـۆلیجی پزیشکی‌بووە لەئەستەمول‌و ، لەهەرەتی لاویدا مردووە :

دەرختی ڕەنجی‌چـەندساڵەم ، کـەمی‌مابوو چرۆدەرکا
کـەمی‌مـابوو بـەری‌بـاخم ، ژیـانم پـڕلەسێبەرکـا

بـەئەوئـاواتە مـن ئەژیام ، لەکونجی دووروولاتێکا
لەپـڕمردن ، تەلاری ژینمی‌ڕوخـان ، لەساتێکا ٠٠ !
١٩٦٩/٣/٦

★ ★ ★

(٥) بـۆ (شێخ ئەحمەدی شێخ‌ڕەزا)ی بەرزنجەیی ووتراوە ، کـە لەنەخۆشخانەی سلێمانی کۆچی‌دوایی‌کردووە :

هەتامابووم ، دەسی‌تاسەم ، نەگەیی‌یە چاکی‌دڵخوازێ !
نەهۆشم مەستی‌بۆنێ‌بوو ، نەگوێچکەم کـەیلی‌ئاوازێ !
کـەمردیشم لـەژوورێکی : نـەخۆشخانـەی سلیمانی
نەدڵسۆزێ لەدەورم‌بوو ، نەکەسـن بەومردنەی زانی !
(١٩٧٢)

(٦) بۆ (شێرزادی کاکەجەزا) ووتراوە کە لەکۆلیجی کشتوکال لەهەرەتی‌لاویدا، کۆچی‌کردووە :

هــەموو ئــاواتی‌نــاکامم : گــوڵاڵــەی‌لاڵــەزاری بــوو
شــریتی‌سەرگورشتەی‌من : خــەوێکی نەوبەهــاری بوو
هــەموو پێچانەوەی‌ژینــم ، بــریتی‌بوو : لــەچیرۆکــێ
لەکورتی‌و زووبەسەرچوونا : بزەی‌سەرلێوی‌یاری‌بوو !

١٩٨٠/٣/١٧

(چوارینەکان تەواوبوون)

پەراوێزەکانی بەشی دووەم

(چوارینەکان)

(١) لێرەدا مەبەست لەو شیعرانەیە کە لەسەرشێوەی چوارینە (رباعي) دانراون ، نەك لەسەر کێشی چوارینە کە کێشێکی تایبەتی‌یەو لە (بەحری هەزەج) دەرئەهێنرێ بڕوانە : (تاریخ الادب ، من الفردوسي الى السعدي ـ للمستشرق ا· ج· براون ـ ترجمة ـ د· ابراهيم امين الشواربي ـ مطبعة السعادة بمصر ـ ١٩٥٤ ـ ص٤٨) ·

(٢) ئەوی ڕاستی‌بێت ، گوڵلەی‌وێڵ ئەوەیە : کە لەلای‌لابەلاوە کەسێکی‌بێ‌تاوان بکوژێت · هەرچەندە کەمالی جوانەمەرگ زۆربێ‌تاوان‌بوو و گوڵلەکەشی بەتایبەتی ئاراستەی ئەونەکرابوو ، بەڵکو نرابوو بەجێگەی باوکیەوە ، کە بەڕێکەوت ئەوی‌تێدانوستبوو ، بەڵام هەرچۆنێ‌بێت گوڵلەی‌وێڵی پێ‌ناوترێ ، لەگەڵ‌ئەوەشدا چونکە لەکاتی‌خۆیدا گوڵلەی‌وێڵم بەکارهێناوە نەمویست بیگۆڕم ·

(٣) ئەوی من بیرم‌بێت لەسەرەتادا دێڕەکە وابوو : (هاتو گوڵلەی‌وێڵ لەناکاو) ، بەڵام لەدواییدا گۆڕیم بە : (لەخەودا)و لەخوێندنەوەدا هەر ووتوومە : (هاتوگوڵلەی‌وێڵ لەخەودا) ، بەڵام وادەرئەکەوێت لەکاتی نووسینەوەی شیعرەکەدا گەڕاومەتەوە بۆ دەقی‌پێشووی ، هەرچەندە (لەخەودا) بەڕاستتر ئەزانم ، لەگەڵ‌ئەوەشدا نەمویست بیگۆڕم ·

(٤) وەك لەمامۆستایان : كاك (عەلی شەونم)و كاك (نیهال صائب)ی برای (كەمال)م بیستووە لەسەركێلی قەبرەكە سالّی (١٩٣٧) بەمێژووی كوشتنی دانراوە ، بەلاّم كاك نیهال ئەلّێت : بەپێی نووسینی جەمیل‌صائب‌و مستەفا‌صائبی مامی كارەساتەكە لەسالّی ١٩٣٨دا ڕوویداوە ، بەمبۆنەیەوە سوپاسی مامۆستایان : كاك عەلی شەونم‌و كاك نیهال صائب ئەكەم .

(٥) لەچاپی یەكەمدا : (برام‌واتیٚ‌مەگە) نووسراوە كەهەلّەیەو (برام‌واتیٚ‌نەگەی) ڕاستترە .

(٦) (كاكەی فەللاح) كەباسی ئەم چوارینەیە ئەكات ، وای‌پیشان‌ئەدات كەگوایە من : بەزمانی ئەولاوەوە ، شیوەن بۆ خۆم‌و بەسەرهاتی‌خۆم ئەكەم !!! و گوایە : دلّ‌بەرگوللەدان بەڕەوائەزانم ، لەبەرئەوەی وێنەی‌كچی تیایە !! جگەلەوەی بەوبۆنەیەوە ، لیستەیەك تاوان‌و ناووناتۆرەم ، پێوەئەلكێنیٚ !! ، بڕوانە (كاروانی شیعر ـ ل١٦٢ ، ١٦٣) ، بیٚ‌گومان ئەگەر تەمەن‌و ڕۆژگار یارمەتیم‌بدەن ، لەنامێلكەكەدا وەلامی یەك‌بەیەكی ئەم قسانە ئەدەمەوە ، بەلاّم لێرەدا تەنیا شیعری (خەرمانە) كەلەهەمان‌سالّدا ووتراوە ئەكەم بەوەلامێكی سەرەتایی ، بۆقسە ناڕەواكانی‌و ئەلّێم : كەسێك ئامادەبێت دلّی‌بداتە بەرگوللە ، لەڕقی‌ئەوەی وێنەی‌كچی‌تێدایە ، جارێكی‌تر شیعری وەها ، بۆ هیچ كچێك نالّێت ! .

ئەحمەد هەردی

١٩٨٤/٤/٢٢

ئەحمەد هەردی کێیە ؟ !

(١) هەردی ، ناوی (ئەحمەد)ە ، باوکی ناوی (حەسەنبەگ)ە ، کە کوڕی (عەزیزبەگ) ، کوڕی (کەریمبەگزادە) برای (ئەحمەدبەگزادە) کوڕی (محەممەدبەگ)ە •

(٢) لەساڵی ١٩٢٢ز• دا ، لەشاری سلێمانی لەدایکبووەو خوێندنی سەرەتاییشی لەوێ تەواوکردووەو ، لەساڵی (١٩٣٨)ەوە لەنوسیندا نازناوی (هەردی) بۆخۆی هەڵبژاردوە ، بەڵام کەسەیریکردوە هەندێکەسی سادە ، نازناوی (هەردی) لەهی خوالێخۆشبووان (محمد توفیق وردی)و (ا• ب• هەوری) جیاناکەنەوە ، زۆرجار هاتوەتەسەرئەوەی کە (هەردی) بگۆڕێ ، بەڵام بۆینەکراوە ، چونکە نازناوی (هەردی) زاڵبوە بەسەر ناوەکەیدا •

(٣) لەساڵی ١٩٤١دا بوە بەمامۆستا لەقوتابخانە سەرەتاییەکاندا •

(٤) لەساڵی ١٩٥٧دا کۆمەڵێك شیعری بەناوی (ڕازی تەنیایی)یەوە چاپکردوە ، کە ئەمەیئێستا چاپی دووەمیتی •

(٥) سەردەمێك لەیەکێتی نووسەرانی کورددا ، لەدەستەی بەڕێوەبەری ناوەندا ئەندامبوەو سەردەمێکیش سەرۆکی لقیسلێمانی بوە •

(٦) لەساڵی (١٩٧٣ ــ ١٩٧٤)دا لەکۆلیجی ئەدەبیاتی زانکۆی سلێمانیی ــ ــ سەلاحەددینی ئێستادا ــ مامۆستای ڕەخنەی ئەدەبیبوەو لەوڕووەوە گەلێ موحازەرەی داوە کەهێشتا چاپنەکراون •

(٧) لەزۆردەمێکەوە لێکۆڵینەوەیەکی درێژی بەدەستەوەیە دەربارەی کێشی شیعری کلاسیکی کوردی •

(٨) لەساڵی ١٩٨١دا خۆی خانەنشینکردوە •

(٩) وەك مامۆستا (عومەرعارف شێخمەحمود)لەزمان گۆرانیشاعیرەوە ئەیگێڕێتەوە ئەڵێ : «مامۆستا گۆران دەربارەی (هەردی) ووتوویەتی : [هەردی قوتابخانەیەکی تایبەتییە لە شیعری کوردیداو شوێندەستی لەهەڵبەستەکانیدا دیارە] » •

(١٠) بۆئەوەی تینوویەتی هەزاران لاوی ڕۆشنبیر بشکێنینو خواستی خوێنەران بەجێبهێنین زۆرمان هەوڵ لەگەڵ مامۆستای شاعیر دا ، تا بەڵێنیدا کەئەم چاپی دووەمەتان پێشکەش بکات •

عمر عبدالرحمن
خاوەنی کتێبخانەی سلێمانی

سوپاس

(١) پڕبەدڵ سوپاسی مامۆستای هونەرمەند (جەمال عەبدول) ئەکەم ، کەنەك هەر دووسێجار پێشەکیو دیوانەکەی نووسییەوە ، بەڵکو گەلێ‌شتی‌تری وەك تەتەڵەوپوختەکردنی ڕێنووسو نەخشاندنی بەرگو کلێشەکانی ناوەوەشی گرتەئەستۆ ، کەشتێکە هەرگیز بەمن نەئەکرا ، دووبارە سوپاسی ئەکەمەوەو خوا وێنەی زۆرکات •

(٢) هەروەها پڕبەدڵ سوپاسی بەڕێوەبەرو کارگەرانی چاپخانەی زانکۆی سەلاحەددین ئەکەم بۆئەو هەوڵو تەقەلا بێ‌سنوورەی دایان بۆ چاپکردنو ڕاپەڕاندنی ئەم کتێبە • بەشێوەیەکی ڕێكوپێك • خوا وێنەیان زیادکات •

(٣) هەروەها پڕبەدڵ سوپاسی مامۆستای چیرۆكنوس کاك (سالح محەممەد ئەمین) ئەکەم کەلەکاتی چاپدا، ڕاستکردنەوەی هەڵەکانی گرتە ئەستۆی خۆی•

(٤) هەروەکو زۆر سوپاسی خاوەنی کتێبخانەی سلێمانی کاك (عومەر عەبدولرەحمان) ئەکەم کەئەرکی چاپکردنی ئەم کتێبەی خستە سەرشانی ، لەخوا ئەپاڕێمەوە کە وێنەی ئەم جۆرە برایانە زیادکاتو لەشەڕەشەقی ڕۆژگار بیانپارێزێ •

ئەحمەد هەردی

نــاومرۆكى (ڕازى‌تەنيــايى)

لاپەڕە	ناوى بابەتەكان ـ بەشى يەكەم
٥	پێشەكى چاپى‌دووەم ـ بەقەڵەمى : (ئەحمەد هەردى) .
٣٩	پەراوێزەكان
٤٥	شيعرەكانى ڕازى تەنيايى
٤٧	بێ ئارامىَ ـ ١٩٣٨ ـ دانراوە لەچاپى يەكەمدانى‌يە .
٤٩	فەلسەفەى دڵدارى ـ ١٩٣٩ ـ (لەچاپى يەكەمدانى‌يە) .
٥١	ئەى ديدەپەرى ـ ١٩٣٩ .
٥٣	تانگۆى كوردى (تاقانە خونچەكە) ـ ١٩٤١ .
٥٥	شۆڕشى نائومێدى ـ ١٩٤٤ .
٥٨	دڵێكى تێكشــكاو ـ لــە (١٩٤٦)دا وتراوە لــە (١٩٨٣)دا تەواوكراوە . لەچاپى‌يەكەمدا ناوى : (نائومێدى)ە .
٦٤	شانزەساڵ چاوەڕوانى ـ ١٩٤٨ .
٦٦	پێنج‌خشتەكى لەسەر غەزەلێكى (شێخ‌نوورى) ـ ١٩٤٨ .
٦٨	چەپكە گوڵێك بۆ : (ســت‌فاتمە) ـ ١٩٥٠
٧٠	دووچەشــن دڵــدارى ـ ســاڵى (١٩٥٠) وتراوەو ســاڵى (١٩٨٣) تەواوكراوە . لەچاپى يەكەمدا ناوى (دڵــدارى كچى تازە)يــە .
٧٢	تەپڵى بەتاڵ ـ (١٩٥١) دانراوە (١٩٨٣) تەواوكراوە .
٧٧	چاوەڕوانى بێهوودە ـ ١٩٥١ .
٧٩	ڕازى تەنيايى ـ ١٩٥١ .

لاپەڕە ناوی بابەتەکان ـ بەشی یەکەم

٨١ صلوات المُحِبّ ـ شیعرێکی عەرەبیە ـ ١٩٥١ ـ
لەچاپی یەکەمدا نییە ٠
٨٣ ئۆباڵی خۆت بەئەستۆی خۆتە ـ ١٩٥٣ ٠
٨٤ خەرمانە ـ ١٩٥٣ ـ لەچاپی یەکەمدا ناوی : (منو تۆ)یە٠
٨٥ پەیامی یار ـ ١٩٥٨ ـ لەچاپی یەکەمدانییە ٠
٨٧ بەشی دووەم : بۆسەر کێلی گڵکۆی ئازیزان ٠
٨٩ پێشەکی ٠
٩٠ چوارینەکان (١) بۆکەمالی جەلال صائیب ـ ١٩٣٨ ٠
(٢) بۆ محەممەد کەریم ـ ١٩٥٣ ٠
٩١ (٣)بۆ مەهتابی شێخجەلال ـ ١٩٥٩ ـ لەچاپی یەکەمدانییە٠
(٤) بۆ نەژادی ڕەمزیئەفەندی ـ ١٩٦٩ ـ لەچاپی
یەکەمدانییە ٠
(٥)بۆ شێخ ئەحمەدی شێخڕەزای بەرزنجەیی ـ لەچاپی
یەکەمدانییە ٠
٩٢ (٦) بۆ شێرزادی کاکەجەزا ـ ١٩٨٠ ـ لەچاپی یەکەمدانییە
٩٣ پەراوێزەکانی بەشی دووەم ٠
٩٥ ئەحسەدهەردی کێیە ؟ ٠
٩٦ سوپاسو ستایش ٠
٩٧ ناوەرۆکی «ڕازیتەنیایی» ٠
٩٩ لیستەی «ڕاستو چەوت» ٠

لیستەی ڕاستو چــەوت

لاپەڕە	دێــڕ	چــەوت	ڕاســت
٧	١٢	سەرچاەی	سەرچاوەی
٧	١٥	جوانی	جوانیی
١٠	١٠	نالەباریو	نالەباری
١١	١٩	(ئەنوەر قادر)	(ئەنوەر قادر)(٦)
١٦	٧	کە ئەڵێت	ئەوەی کە ئەڵێت
١٩	٢٠	شاعیر بگەین	شاعیر ٠٠ بگەین
٢٣	١٥	کەپێی ئەڵێن	کە پێیان ئەڵێن
٢٦	٢١	قسە ڕاو	قسەدوا
٣٢	٣	یان	یان
٣٩	١٦	ل ــ ١٦٤	ل ــ ١٦٣
٤٠	٥	ل ــ ١٦٣	ل ــ ١٦٤
٤١	٣	بیر نەمابوو	بیرمابوو
٥١	١٤	(دواییت لەبیربێ)	(دواییت لەبیربێ) وە ،
٥٣	١	خونچەی	خونچەکەی
٥٣	٥	چۆڵ هەردێ	چۆڵو هەردێ
٥٩	١٠	جوانی	جوانیی

تکــایــە : ئەم سێ دێڕەی دوایی (ل ــ ٧١) بەم جۆرەیە :ــ

ئاوی لێڵی کوێرەشیوێ ، چەشنی هی ڕووبارنی‌یە ،
جائیتر مــن واقسەی خــۆم ، پێگــەیانی ، بێ درۆ
حەزئەکەی هەروەك پەپوولە ، ڕوولەئاگرکەو بڕۆ !

لەکتێبخانەی نیشتمانی بەغدا
ژمارە (١٥١٧)ی ساڵی ١٩٨٤ی دراوەتێ

نـرخی (٧٥٠) فلسـە

لە ١/١/١٩٨٥ دا چاپی تەواو بووە

لە بەڕێوەبەرایەتی چاپخانەی زانکۆی سەلاحەددین لە چاپ دراوە

تصوير ابو عبد الرحمن الكردي

لەکتێبخانەی نیشتمانی بەغدا
ژمارە (١٥١٧)ی ساڵی ١٩٨٤ی دراوەتێ

نـرخی (٧٥٠) فلسـە

لە ١٩٨٥/١/١ دا چاپی تەواو بووە

لە بەڕێوەبەرایەتی چاپخانەی زانکۆی سەلاحەددین لە چاپ دراوە